

Minimální podmínky pro nárok na starobní důchod

Martin Holub
Milan Šlapák

VÚPSV, v.v.i. Praha
2015

Publikace byla schválena ediční vědeckou radou ve složení:

doc. Ing. Ladislav Průša, CSc. (VÚPSV, v.v.i. Praha)
Ing. Martin Holub, Ph.D. (VÚPSV, v.v.i. Praha)
Mgr. Miriam Kotrusová, Ph.D. (FSV UK Praha)
doc. Ing. Robert Jahoda, Ph.D. (MU Brno)
Ing. David Prušvic, Ph.D. (MF ČR)
Ing. Jan Mertl, Ph.D. (VŠFS Praha)
Ing. Jan Molek, CSc. (JU České Budějovice)
doc. Ing. Olga Poláková, CSc. (Metropolitní univerzita Praha)

Vydal Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i.
Praha 2, Karlovo náměstí 1
jako svou 493. Publikaci
Vyšlo v roce 2015, 1. vydání, počet stran 67
Tisk: VÚPSV, v.v.i.

Recenze prof. Ing. Jaroslav Vostatek
JUDr. Jiří Biskup

ISBN 978-80-7416-221-3

<http://www.vupsv.cz>

Abstrakt

Projekt přináší přehled nastavení minimálních podmínek pro získání nároku na důchod v evropských zemích, Kanadě a Spojených státech a podrobuje shromážděné poznatky komparativní analýze. Na základě výsledků řešitel doporučuje zvážit zavedení univerzálního schématu garantujícího minimální příjem ve stáří bez ohledu na účast v důchodovém pojištění. Dále ve třech variantách předkládá možnosti změny úpravy institutu minimální doby pojištění v České republice a případnou možnost zavedení institutu plného důchodu.

Klíčová slova: starobní důchody; důchodová práva; důchodová reforma

Abstract

The project provides an overview of minimum conditions for pension entitlement in European countries, Canada and the United States and comparative analysis of the evidence collected. Based on the analysis the paper recommends the introduction of a universal pension scheme guaranteeing a minimum income for pensioners, regardless of participation in the pension scheme. Furthermore, the project presents in three variants the possibility of changing the regulation of the minimum period of insurance in the Czech Republic and the potential introduction of the institute full pension.

Key words: old age pensions; pension rights; pension reform

Obsah

1. Úvod	7
1.1 Cíl	7
2. Metodologie	8
3. Komparativní analýza	10
3.1 Získaná doba pojištění jako podmínka nároku na starobní důchod	10
3.1.1 Délka doby pojištění potřebná k získání nároku na starobní důchod v zahraničních důchodových systémech.....	11
3.1.2 Nesplnění minimální doby pojištění pro získání nároku na starobní důchod a důsledky pro pojištěnce v důchodovém věku v zahraničních systémech důchodového zabezpečení	12
3.1.3 Speciální schémata poskytující v zahraničí zabezpečení osobám v důchodovém věku bez ohledu na účast v důchodovém systému	14
3.2 Získaná doba pojištění jako podmínka pro získání plného důchodu.....	18
3.2.1 Pojetí institutu plného důchodu ve „flat rate“ schématech	20
3.2.2 Pojetí institutu plného důchodu v příjmově vztažených schématech	21
3.2.3 Institut plného důchodu jako nárok na neredukovanou dávku před dosažením důchodového věku	22
3.3 Další využití získané doby pojištění při stanovení důchodových práv.....	23
4. Případové studie vybraných zemí	25
4.1 Belgie	25
4.2 Bulharsko	29
4.3 Dánsko	29
4.4 Estonsko	30
4.5 Finsko.....	31
4.6 Francie.....	33
4.7 Irsko.....	35
4.8 Itálie.....	37
4.9 Kanada	39
4.10 Litva	40
4.11 Lotyšsko.....	41
4.12 Lucembursko	42
4.13 Maďarsko	44
4.14 Malta	45
4.15 Německo.....	46
4.16 Nizozemsko	47
4.17 Portugalsko	48
4.18 Rakousko	49
4.19 Rumunsko	50
4.20 Slovensko.....	51
4.21 Slovinsko	52
4.22 Spojené království	53
4.23 Spojené státy americké	54
4.24 Španělsko.....	55
4.25 Švédsko	56
4.26 Švýcarsko	57
5. Závěry a doporučení	60
Literatura	65
Výtahy z oponentských posudků	67

1. Úvod

Pro získání nároku na starobní důchod musí žadatel o důchod dosáhnout statutárního důchodového věku. Vedle této zákonné podmínky však existují v různých důchodových systémech i další podmínky přiznání důchodu. Kromě podmínky trvalého pobytu na území státu nejčastěji přiznání důchodu bývá podmíněno trvalým pobytem na území státu a dobou účasti v systému. Ve srovnání s dalšími státy se český systém důchodového zabezpečení vyznačuje výrazně delší minimální dobou potřebnou pro vznik nároku na starobní důchod. Podmínky nároku na řádný starobní důchod stanoví § 29 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. Podle úpravy platné do roku 2010 měl pojištěnec nárok na starobní důchod, jestliže získal dobu pojištění nejméně 25 let a dosáhl věku potřebného pro vznik nároku na starobní důchod. Na základě zákona č. 306/2008 Sb. novelizujícího zákon o důchodovém pojištění dochází od roku 2010 k postupnému prodlužování minimální povinné doby pojištění z 25 let na cílový stav 35 let, který má být dosažen v roce 2019. V roce 2014 tak vzniká pojištěnci nárok při dosažení důchodového věku, pokud získal 30 let pojištění. Pojištěnci, kteří při dosažení důchodového věku minimální dobu pojištění nesplnili, měli možnost získat důchod o pět let později, pokud měli aspoň 15 let pojištění. I tato podmínka se zpříšňuje a minimální doba pojištění pro takové osoby se prodlužuje z 15 let na 20 let pojištění v roce 2014. Zároveň zákon č. 306/2008 Sb. nově stanoví, že pojištěnec, který nesplnil podmínky uvedené výše, má nárok na důchod, jestliže dosáhl důchodového věku po roce 2014 a získal aspoň 30 let doby pojištění bez náhradních dob pojištění. Pojištěnec, který nesplňuje tyto podmínky, má nárok na starobní důchod rovněž, jestliže dosáhl věku 65 let a splnil podmínky nároku na invalidní důchod stanovené zákonem o důchodovém pojištění. Nová právní úprava zvyšuje riziko, že řada pojištěnců nárok na důchod vůbec nezíská, a proto je třeba identifikovat možnosti řešení takové situace. VÚPSV, v.v.i. proto zařadil do plánu výzkumné činnosti rozbor řešení této problematiky v jiných zemích. Ta by měla přinést odpověď na otázky, jak je upraven institut minimální doby pojištění v zahraničí, jaké má důsledky nesplnění minimální doby pojištění a jestli je podmínka minimální doby pojištění využívána i jinak než v České republice. Další otázkou je, zda by takové řešení bylo aplikovatelné v rámci českého důchodového pojištění. Případné řešení by mělo zohlednit situaci migrujících pracovníků a pracovníků, kteří opakovaně v průběhu pracovního života ztrácí účast na trhu práce.

1.1 Cíl

Cílem výzkumu je zhodnotit v mezinárodní perspektivě institut minimální doby pojištění a na základě přístupů identifikovaných v zahraničí navrhnout alternativní řešení aktuálního nastavení podmínky minimální doby pojištění pro nárok na starobní důchod a řešení nároků osob, které minimální dobu pojištění nesplní. Shromážděné poznatky budou posuzovány z hlediska možností jejich využití daných stávajícími legislativními normami a ekonomickými podmínkami. Výsledky budou předloženy ve formě variantního řešení problematiky.

2. Metodologie

S cílem problematiku zmapovat s ohledem na přínos výzkumu došlo k omezení výzkumu na členské země Evropské unie, Švýcarsko, Spojené státy americké a Kanadu. Hlavním kritériem výběru zemí podrobených bližšímu zkoumání bylo uplatnění institutu minimální doby pojištění a v souvislosti s tím výskyt speciálních schémat garantujících minimální životní standard starším osobám. Jako doplňující kritérium pro výběr zemí pak byl zvolen výskyt institutu plného důchodu. Do výběru byly proto zařazeny tyto země: Belgie, Bulharsko, Dánsko, Estonsko, Finsko, Francie, Irsko, Itálie, Kanada, Litva, Lotyšsko, Lucembursko, Maďarsko, Malta, Nizozemsko, Německo, Portugalsko, Rakousko, Rumunsko, Slovensko, Slovinsko, Spojené království, Spojené státy americké, Španělsko, Švédsko a Švýcarsko.¹ Ačkoli výskyt kritérií nesouvisí s typem sociálního zabezpečení, při rozboru se ukázalo jako užitečné interpretovat zjištěné skutečnosti v kontextu poslání předmětného důchodového schématu v systému zabezpečení na stáří, proto byla celá problematika zkoumána v rámci typologie sociálního státu.

Mezi vybranými zeměmi jsou zastoupeny všechny typy systémů sociálního zabezpečení, a to země s Bismarckovým neboli korporativním přístupem, země s Beveridgeovým reziduálním modelem sociálního zabezpečení a skandinávské země s modelem institucionálně redistributivního typu. Další faktor, který ovlivňuje rozdělení zemí ve výběru, je celková transformace, která zavádí nový pojem do tradiční typologie států. Podle toho tedy vedle zemí rozdělených podle původního přístupu stavíme skupinu tranzitivních zemí. Rozdělení výběru zemí použitých pro mezinárodní komparaci pak vypadá takto:

- země s Bismarckovým modelem sociálního zabezpečení s typickými představiteli: Belgie, Francie, Itálie, Lucembursko, Německo, Portugalsko, Rakousko, Španělsko
- země s Beveridgeovým modelem sociálního zabezpečení s typickými představiteli: Irsko, Spojené království, Spojené státy americké, Kanada, Nizozemsko, Malta
- země skandinávského typu s typickými představiteli: Dánsko, Finsko, Švédsko
- země s transformovaným sociálním systémem: Bulharsko, Estonsko, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Polsko, Rumunsko, Slovensko, Slovinsko

V souladu s cíli monografie je základním východiskem řešení projektu sekundární analýza zahraničních studií, zabývajících se předmětnou problematikou (např. publikace MISSOC, publikace OECD a dalších mezinárodních organizací). Další informace byly získány prostřednictvím webových stránek národních institucí vybraných států (např. příslušných ministerstev, nositelů pojištění atd.) či jejich přímým kontaktováním a především studiem národní legislativy těchto států.

V druhé fázi byly takto získané poznatky doplněny a prohloubeny rozhovory s kontaktními osobami u zahraničních nositelů pojištění a experty sítě ASISP ve zkoumaných zemích.

Takto získané poznatky byly použity při komparativní analýze právních úprav sledované problematiky ve vybraných státech. Komparativní analýza je provedena s cílem zjistit, jakým způsobem je řešena situace účastníků důchodového zabezpečení

---

¹ Ačkoli institut minimální doby pojištění se vyskytuje i na Kypru a v Řecku, nebylo zde identifikováno schéma garantující minimální příjem ve stáří a vzhledem k omezeným možnostem zjistit další podrobné informace o minimálních podmínkách nároku na důchod nebyly tyto státy do výběru zařazeny.

v zahraničí, pokud nesplní minimální dobu pojištění a identifikovat speciální schémata garantující minimální životní standard ve stáří bez ohledu na účast v důchodovém zabezpečení a doporučit řešení v České republice tak, aby byla domácí právní úprava institutu podepřena koncepčním přístupem.

Monografie byla rozdělena do pěti na sebe logicky navazujících částí. Po úvodu a metodologické části následuje část, kde je ve třetí kapitole pomocí metody komparativní analýzy detailně rozebrána problematika účelu schématu a přítomnosti institutu minimální doby pojištění pro vznik nároku na důchod, nároku na plný důchod a dopady nesplnění minimální doby pojištění. Po této komparativní části navazuje část čtvrtá, která se věnuje deskripci systémů důchodového zabezpečení se zaměřením na zkoumanou problematiku. V kapitole páté jsou shrnuty získané závěry a obsahuje doporučení vyplývající z této monografie pro Českou republiku.

Ve zprávě je použita následující definice pilířů důchodového systému:

1. pilíř: Základní státní důchodové schéma, obvykle s povinnou účastí. Schémata jsou obvykle průběžně financovaná, se státní garancí, spravovaná veřejnou institucí. Na úrovni Evropského společenství jsou tato schémata koordinována.

2. pilíř: Schémata druhého pilíře jsou obecně spjata se zaměstnáním nebo výkonem profese („zaměstnanecké důchodové systémy“ nebo „odvětvová důchodová schémata“). Účast v těchto schématech je omezena na osoby pracující v určitých sektorech, odvětvích, profesích nebo podnicích a vzniká na základě dohody mezi sociálními partnery nebo s odvoláním na standardy např. v určitém odvětví. Velmi často jsou tato schémata fondově financovaná: zaměstnavatel a zaměstnanec platí příspěvky, které jsou investovány a následně využity k financování důchodových dávek.

3. pilíř: Schémata, která mohou být použita jako doplněk k prvnímu nebo druhému pilíři nebo k oběma pilířům. Účast v systému je zajišťována na individuální úrovni uzavřením smlouvy přímo s poskytovatelem produktu, obvykle s životní pojišťovnou nebo se subjektem kolektivního investování. Příspěvky jednotlivců jsou akumulovány a investovány a výsledný fond je následně použit k zajištění důchodových dávek jednotlivce.

3. Komparativní analýza

Základní podmínkou získání nároku na starobní důchod je ve všech zkoumaných státech dosažení věkové hranice pro odchod do důchodu (potažmo věkové hranice pro odchod do předčasného důchodu). Předmětem tohoto šetření jsou další minimální podmínky nároku na důchod související se získanou dobou pojištění. Hlavním těžištěm kapitoly je tedy srovnání následujících charakteristik systému důchodového zabezpečení: minimální doba pojištění, důsledky nesplnění minimální doby pojištění, speciální schémata poskytující v zahraničí zabezpečení osobám v důchodovém věku bez ohledu na účast v důchodovém systému, získaná doba pojištění jako minimální podmínka pro získání plného důchodu a rozdílné pojetí institutu plného důchodu ve „flat-rate“ schématech a v příjmově vztažených schématech, další využití zaznamenané doby pojištění při stanovení důchodových práv a stanovení délky účasti jako podmínky nároku na důchod v zahraničních důchodových schématech.

3.1 Získaná doba pojištění jako podmínka nároku na starobní důchod

Poválečné období lze v evropských zemích i ve Spojených státech a v Kanadě charakterizovat směřováním důchodových systémů k univerzalitě. Poslední dvě desetiletí se v těchto státech zároveň v důsledku demografického stárnutí a zpomalení ekonomického růstu vyznačují snahou o tlak na prodlužování ekonomické aktivity účastníků, o zajištění vyšších příjmů a omezení štedrosti systému. To, že výše popsané trendy ovládající vývoj důchodových systémů v posledních desetiletích jsou v jistých aspektech protichůdné, se projevuje i v definování minimální doby pojištění.

V praxi je projevem zpříšňování podmínek nároku na důchod ve většině států především zvyšování statutární věkové hranice pro vznik nároku na důchod a zpříšňování dalších nároků na důchodovou dávku se děje ve většině zemí velmi opatrně tak, aby nebyly vyloučeny žádné významné skupiny obyvatel, což by narušovalo univerzality systému. Projevem uplatnění principu univerzality bylo vedle postupného zapojení většiny všech původně nezařazených kategorií ekonomicky aktivních osob do systému především postupné rozšíření institutu náhradních dob do všech důchodových systémů sledovaných zemí („Analýza nepřispěvkových dob a doporučení pro jejich sledování a evidenci v ČR“, Holub 2004), které umožňuje i účast ekonomicky neaktivních osob v systému za určitých kvalifikovaných podmínek. Jde o prolomení principu, že má-li vzniknout nárok na dávku, je přispívání do důchodového systému v zásadě nutnou podmínkou. Z logiky účasti v systému jako podmínky vzniku nároku vychází požadavek určité minimální doby trvání účasti pro vznik nároků z důchodového systému.

Minimální doba pojištění pro vznik nároku na starobní důchod je vedle splnění zákonem předepsané věkové hranice základní podmínkou pro přiznání důchodu v řadě evropských i dalších vyspělých států. Tento institut nalezneme v legislativní úpravě základního důchodového schématu ve 22 z 29 sledovaných států bez rozdílu typu sociálního zabezpečení (viz tabulka níže). Průměrně je délka pojištění, po níž získá účastník na důchod nárok, delší v příjmově vztažených schématech bismarckovských zemí a tranzitivních zemí střední a východní Evropy, kde se pohybuje mezi 5 a 40 lety. Nejčastěji však bývá její délka nastavena na 10 či 15 let. Obecně platí, že u příjmově vztažených schémat je tato podmínka nastavena přísněji v případech, kdy se uplatňuje princip příjmové solidarity. Přístup osob s krátkou dobou pojištění k relativně vysokému náhradovému poměru je tak omezen. Ve schématech ovládaných principem ekviva-

lence řeší omezení nároků osob s velmi krátkou dobou pojištění způsob výpočtu dávky jako takový. To platí také pro schémata NDC ovládaná pojistnými principy. Ve schématech poskytujících „flat-rate“ dávku skandinávských a beveridgeovských zemí dosahuje minimální doba pojištění hodnoty v intervalu od 1 roku do 10 let. To je vyjádřením principu univerzality, který ovládá důchodové systémy těchto zemí.

3.1.1 Délka doby pojištění potřebná k získání nároku na starobní důchod v zahraničních důchodových systémech

Tabulka č. 1 Minimální doba pojištění pro nárok na starobní důchod ve sledovaných státech

	minimální doba pojištění	minimální doba pojištění ve vyšším věku
bismarckovské systémy sociálního zabezpečení		
Belgie	NE	
Francie	NE	
Itálie	20 (ve starém systému), v NDC není institut přítomen	5 let po dosažení věkové hranice statutární důchodový věk + 5 let
Lucembursko	10	
Malta	10	
Německo	5	
Portugalsko	15 (minimálně 120 dnů ročně bez nepřispěvkových dob)	
Rakousko	15 (maximálně 7 let náhradních dob)	
Španělsko	15	
skandinávské systémy sociálního zabezpečení		
Dánsko	3	
Finsko	3	
Norsko	NE	
Švédsko	NE	
beveridgeovské systémy sociálního zabezpečení		
Kanada	10	
Irsko	10	
Nizozemsko	NE	
Spojené království	1	
Spojené státy americké	10	
Švýcarsko	1	
tranzitivní země		
Bulharsko	40 (37 ženy)	15 let po dosažení věkové hranice statutární důchodový věk + 2 roky
Estonsko	15	
Kypr	16	
Litva	15	
Lotyšsko	10	
Maďarsko	15	
Polsko	NE	
Rumunsko	NE	
Řecko	15	
Slovensko	15	
Slovinsko	20	5 let po dosažení věkové hranice statutární důchodový věk + 2 roky

Zdroj: Viz kapitola 4

Na výjimečně dlouhou dobu stanoví minimální dobu pojištění nová právní úprava přijatá v Bulharsku. Cílově by měla délka minimální doby pojištění dosáhnout 40 let s tím, že dva roky po dosažení statutární věkové hranice pro odchod do důchodu má nárok na důchod účastník po splnění 15 let pojištění. Tato úprava, která se nápadně podobá platné právní úpravě tohoto institutu v České republice, se jinak zcela vymyká svou přísností úpravě v dalších 28 sledovaných státech. Pro osoby, které nespĺnily minimální dobu pojištění, stanoví zákon méně přísnou podmínku tak, aby mohly získat nárok na dávku s odstupem několika let po dosažení věkové hranice pro odchod do důchodu kromě Bulharska i ve Slovinsku a v Itálii.

Pokud jde o vývoj právních úprav institutu minimální doby pojištění v posledních deseti letech, nelze stanovit jednoznačný trend. Na jednu stranu lze zaznamenat prodlužování minimální doby pojištění (např. ve starém systému v Itálii, ve Slovinsku, ve Spojeném království) jako projev úsporných opatření v oblasti důchodové politiky. Na druhou stranu se zavedením silnější vazby dávky na odvedené příspěvky při zavedení NDC schématu dochází k rušení či zmírnění minimální doby pojištění ve Švédsku a v Itálii, kdy je nově minimální doba pojištění nulová. Podobně ke zmírnění podmínky nároku s ohledem na minimální dobu pojištění došlo i v Rakousku při zavedení individuálních důchodových účtů v reformovaném důchodovém pojištění. Motivem k nové rakouské úpravě umožňující zápočet náhradních dob do minimální doby pojištění byla snaha o zajištění univerzality systému v době zvýšené nezaměstnanosti a ochrana důchodových práv vícenásobných matek.

3.1.2 Nesplnění minimální doby pojištění pro získání nároku na starobní důchod a důsledky pro pojištěnce v důchodovém věku v zahraničních systémech důchodového zabezpečení

V případě nesplnění minimální doby pojištění nevzniká po dosažení statutární věkové hranice pro odchod do důchodu z příslušného základního důchodového schématu osobě nárok na důchod. Taková osoba v důchodovém věku má nárok na ochranu před chudobou z dalších schémat, kterou garantují vyspělé státy všem obyvatelům obecně bez ohledu na věk a situaci. Ve většině sledovaných států však existuje i speciální schéma garantující bez ohledu na účast v důchodovém zabezpečení minimální příjem starším osobám. Ačkoli lze vystopovat v některých konkrétních zemích zdůvodnění nepřítomnosti schématu garantujícího minimální příjem ve stáří tím, že základní důchodové schéma pokrývá dostatečně všechny osoby v důchodovém věku a to i díky velmi krátké minimální době pojištění (Dánsko, Německo), obecně nelze konstatovat, že přítomnost takového speciálního schématu v systému sociálního zabezpečení souvisí s nastavením institutu minimální doby pojištění (viz tabulka níže).

Tabulka č. 2 **Přítomnost schématu garantujícího minimální příjem ve stáří bez ohledu na účast v důchodovém systému ve sledovaných zemích**

	minimální doba pojištění / minimální doba pojištění ve vyšším věku	charakter základního důchodového schématu	existence schématu GMPS	rok založení schématu GMPS
bismarckovské systémy sociálního zabezpečení				
Belgie	NE	příjmově vztažené schéma	ANO	2002
Francie	NE	příjmově vztažené schéma	ANO	1956
Itálie	20/5	příjmově vztažené schéma	ANO	1995
Lucembursko	10	příjmově vztažené schéma	NE	
Německo	5	příjmově vztažené schéma	NE	
Portugalsko	15 (minimálně 120 dnů ročně bez nepríspevkových dob)	příjmově vztažené schéma	ANO	1980
Rakousko	15 z toho nejméně 7 let bez nepríspevkových dob	příjmově vztažené schéma	NE	
Španělsko	15	příjmově vztažené schéma	ANO	1990
skandinávské systémy sociálního zabezpečení				
Dánsko	3	Flat-rate	NE	
Finsko	3	Flat-rate/ příjmově vztažené schéma	ANO	2002
Švédsko	NE	příjmově vztažené schéma	ANO	2003
beveridgeovské systémy sociálního zabezpečení				
Kanada	10	Flat-rate/ příjmově vztažené schéma	NE	
Irsko	10	Flat-rate	ANO	1909
Malta	10	příjmově vztažené schéma	ANO	2006
Nizozemsko	NE	Flat-rate	ANO	2010
Spojené království	1	Flat-rate/ příjmově vztažené schéma	ANO	2003
Spojené státy americké	10	příjmově vztažené schéma	ANO	1998
Švýcarsko	1	příjmově vztažené schéma	ANO	1964
tranzitivní země				
Bulharsko	40 (37 ženy) / 15	příjmově vztažené schéma	NE	
Estonsko	15	příjmově vztažené schéma	ANO	1998
Kypr	16	příjmově vztažené schéma	-	
Litva	15	příjmově vztažené schéma	ANO	-
Lotyšsko	10	příjmově vztažené schéma	ANO	-
Maďarsko	15	příjmově vztažené schéma	ANO	1998
Polsko	NE	příjmově vztažené schéma	NE	
Rumunsko	NE	příjmově vztažené schéma	ANO	-
Řecko	15/12	příjmově vztažené schéma	-	
Slovensko	15	příjmově vztažené schéma	NE	

Pozn.: Schéma GMPS- Speciální schéma garantující minimální příjem ve stáří

Zdroj: Viz kapitola 4

V beveridgeovských a skandinávských státech jsou tato schémata pozůstatky původního nepríspevkového důchodového zabezpečení existujícího ještě před přijetím poválečného konceptu univerzální rovné dávky pokrývající všechny obyvatele, které bylo založeno na principu příjmově testované dávky pro rezidenty. Tak je tomu

například v Irsku nebo ve Švýcarsku. Naopak, jinde byla tato původní důchodová zabezpečení nahrazena v posledním desetiletí novým schématem. Cílem je zejména pokrytí imigrantů s krátkou dobou pobytu na území státu. Tam, kde rovná dávka z prvního důchodového pilíře pokrývá prakticky celou populaci jako v Dánsku, došlo ke zrušení historického nepříspevkového důchodového schématu.

V bismarckovských zemích tato schémata vznikají po druhé světové válce jako poslední sociální síť pro ty, kteří nevytvoří dostatečná důchodová práva v příjmově vztahených základních schématech. Jde od počátku nikoli o schémata důchodového systému, ale o sociální dávky zacílené specificky na osoby v důchodovém věku. Výše příjmů, kterou garantují, je o něco vyšší než obecná schémata chránící všechny obyvatele, většinou je zde také zmírněn příjmový test. Financování schématu je přeneseno oproti obecným dávkám z místní samosprávy na stát, aby samospráva nenesla náklady garance příjmu pro starší osoby a nedocházelo ke stigmatizaci starších žadatelů o dávku a snižování jejich důstojnosti. Proto je ve většině těchto schémat příjmovému testu podrobován pouze žadatel či manželský pár a nikoli všichni členové domácnosti, jak tomu bývá u obecných sociálních dávek. Případní mladší členové domácnosti tak nejsou „nuceni živit starší blízké“, což by mohlo v některých případech vést k vyhoceným situacím narušujícím vztahy v rodinách.

3.1.3 Speciální schémata poskytující v zahraničí zabezpečení osobám v důchodovém věku bez ohledu na účast v důchodovém systému

Základní otázkou je určení charakteru dávek garantujících minimální příjem ve stáří bez ohledu na důchodová práva získaná účastí v systému (dále dávek GMPS). V naprosté většině států nejde o schémata cílená na osoby, které nemají nárok na důchod. Většinou jde o garanci určité výše příjmu ve stáří, a proto lze pobírat dávku v souběhu s důchodem ze základního důchodového schématu.

Zatímco v beveridgeovských a skandinávských státech jsou tato příjmově testovaná schémata z historického hlediska zjevně součástí důchodového systému, v ostatních zemích jejich charakter z historického hlediska není tak jasný. Pokud přijmeme jako kritéria hodnocení způsob financování schémat a to, které instituci je svěřena administrace schématu, není bez dalšího kontextu mezi sledovanými zeměmi stále větší rozdíl. Je třeba posoudit, zda je schéma GMPS financováno a administrováno stejně jako základní schéma důchodového zabezpečení nebo jinak (viz tabulka níže). Způsob financování GMPS a důchodových dávek je ve všech státech různý. Z tohoto hlediska se tedy v žádném případě nejedná o součást důchodového systému.

Výplata a správa dávek GMPS je ale v některých státech svěřena stejné instituci jako výplata a správa důchodových dávek a v jiných státech naopak jiné instituci. Zatímco v beveridgeovských a skandinávských státech se v naprosté většině případů způsob administrace schématu GMPS a schématu základního důchodového zabezpečení shoduje, v bismarckovských státech je to naopak. V tranzitivních zemích střední a východní Evropy není výsledek jednoznačný. V některých případech je totiž správa schématu svěřena instituci sociálního zabezpečení jako správa základního důchodového schématu, pokud je zároveň žadatel pobíratelem důchodové dávky.

Tabulka č. 3 **Financování a administrace schémat garantujících minimální příjem ve stáří**

	jméno schématu GMPS	zdroj financování schématu GMPS	administrace schématu GMPS	hlavní zdroj financování základního důchodového schématu	administrace základního důchodového schématu	charakter dávky GMPS
bismarckovské systémy sociálního zabezpečení						
Belgie	garantovaný příjem ve stáří	státní rozpočet	stát	příspěvky zaměstnanců a zaměstnavatelů	nositel pojištění	sociální dávka
Francie	minimální garance	státní rozpočet	fond solidarity	příspěvky zaměstnanců a zaměstnavatelů	nositel pojištění	sociální dávka
Itálie	sociální příplatek starším	státní rozpočet	národní institut sociálního zabezpečení	příspěvky zaměstnanců a zaměstnavatelů	nositel pojištění	sociální dávka
Portugalsko	garance příjmu pro starší	státní rozpočet	stát	příspěvky zaměstnanců a zaměstnavatelů	nositel pojištění	sociální dávka
Španělsko	nepříspěvkový důchod	státní rozpočet	místní samospráva	příspěvky zaměstnanců a zaměstnavatelů	nositel pojištění	sociální dávka
skandinávské systémy sociálního zabezpečení						
Finsko	garantovaná penze	státní rozpočet	nositel pojištění	příspěvky zaměstnanců a zaměstnavatelů	nositel pojištění	důchodová dávka
Švédsko	dávka pro starší občany	státní rozpočet	nositel pojištění	příspěvky zaměstnanců a zaměstnavatelů	nositel pojištění	důchodová dávka
beveridgeovské systémy sociálního zabezpečení						
Irsko	nepříspěvkový důchod	státní rozpočet	nositel pojištění	příspěvky zaměstnanců a zaměstnavatelů	nositel pojištění	důchodová dávka
Malta	důchod ve stáří	státní rozpočet	nositel pojištění	příspěvky zaměstnanců a zaměstnavatelů	nositel pojištění	důchodová dávka
Nizozemsko	podpora ve stáří	státní rozpočet	nositel pojištění	příspěvky zaměstnanců a zaměstnavatelů	nositel pojištění	důchodová dávka
Spojené království	minimální garance	státní rozpočet	nositel pojištění	příspěvky zaměstnanců a zaměstnavatelů	nositel pojištění	důchodová dávka
Spojené státy americké	důchodový kredit	stát + místní samospráva	nositel pojištění + místní samospráva	příspěvky zaměstnanců a zaměstnavatelů	nositel pojištění	důchodová dávka
Švýcarsko	podpora ve stáří	místní samospráva	místní samospráva	příspěvky zaměstnanců a zaměstnavatelů	nositel pojištění	sociální dávka
tranzitivní země						
Estonsko	národní důchod	státní rozpočet	nezjištěno	příspěvky zaměstnanců a zaměstnavatelů	nositel pojištění	nezjištěno
Litva	důchod sociální pomoci	státní rozpočet	nositel pojištění	příspěvky zaměstnanců a zaměstnavatelů	nositel pojištění	důchodová dávka
Lotyšsko	sociální důchod	státní rozpočet	nositel pojištění	příspěvky zaměstnanců a zaměstnavatelů	nositel pojištění	důchodová dávka
Maďarsko	dávka ve vysokém věku	státní rozpočet	orgány místní samosprávy	příspěvky zaměstnanců a zaměstnavatelů	nositel pojištění	sociální dávka
Rumunsko	sociální zajištění starších osob	státní rozpočet	nositel pojištění	příspěvky zaměstnanců a zaměstnavatelů	nositel pojištění	důchodová dávka

Zdroj: Viz kapitola 4

Podobně jako ve způsobu financování se všechna schémata GMPS nápadně podobají i v dalších charakteristikách, a to napříč různými přístupy k sociálnímu zabezpečení. Ve všech státech, kde se podařilo GMPS schéma identifikovat, je podmínkou nároku na dávku právo trvalého pobytu na území státu a občanství naopak není vyžadováno. V některých případech (Itálie, Španělsko, Kanada, Estonsko) existuje požadavek delšího pobytu na území státu (nejčastěji 5 let). Naopak, v jiných případech bylo schéma zaváděno s výslovným cílením na imigranty bez ohledu na délku trvání pobytu na území státu (Švédsko). Základní podmínkou definující cílovou skupinu, která odlišuje adresáty dávky GMPS od adresátů obecných sociálních dávek garantujících minimální příjem, je podmínka věku. Věková hranice pro nárok na dávku GMPS je stanovena v téměř všech státech shodně se standartní věkovou hranicí pro odchod do důchodu (v tabulce níže SDH). Jinak je tomu pouze v Itálii, Irsku či Velké Británii. Například v Portugalsku byla původně věková hranice nastavena o 15 let vyšší než standartní důchodový věk s cílem chránit před chudobou pouze nejstarší obyvatele. Postupně byla však podmínka zmírňována, až se věkové hranice nároku v obou schématech srovnaly.

3. Komparativní analýza

Tabulka č. 4 **Podmínky nároku na dávky ze schémat garantujících minimální příjem ve stáří**

	jméno schématu	věková hranice nároku	občanství	trvalý pobyt	jiné podmínky	příjmový test	majetkový test
bismarckovské systémy sociálního zabezpečení							
Belgie	garantovaný příjem ve stáří	SDV	NE	ANO	aktuální pobyt	ANO	NE
Francie	minimální garance	SDV	NE	ANO		ANO	NE
Itálie	sociální příspěvek starším	SDV+5	NE	ANO (5 let)		ANO	NE
Portugalsko	garance příjmu pro starší	SDV (původně SDV+15)	NE	ANO		ANO	NE
Španělsko	nepříspěvkový důchod			ANO (5 let)	nepobírá důchod	ANO	
skandinávské systémy sociálního zabezpečení							
Finsko	garantovaná penze	SDV	NE	ANO	nepobírá důchod z příjmově vztaženého schématu	ANO	NE
Švédsko	dávka pro starší občany	SDV	NE	ANO		ANO	NE
beveridgeovské systémy sociálního zabezpečení							
Kanada	garantovaný minimální příjem	SDV	NE	ANO (10 let)		ANO	NE
Irsko	nepříspěvkový důchod	SDV+1	NE	ANO	nemá nárok na příspěvkový důchod	ANO	ANO
Malta	důchod ve stáří	SDV	NE	ANO		ANO	ANO
Nizozemsko	podpora ve stáří	SDV	NE	ANO		ANO	ANO
Spojené království	důchodový kredit	SDV-5	NE	ANO		ANO	NE
Spojené státy americké	podpůrný důchodový příjem	SDV	NE	ANO		ANO	ANO
Švýcarsko	podpora ve stáří	SDV	NE	ANO	nepobírá důchod z 2. pilíře	ANO	
tranzitivní země							
Estonsko	národní důchod	DVH	NE	ANO (5 let)	NE	ANO	NE
Litva	důchod sociální pomoci	DVH	NE	ANO	NE	ANO	NE
Lotyšsko	sociální důchod	DVH	NE	ANO	nemá nárok na příjmově vztažený důchod	ANO	NE
Maďarsko	dávka ve vysokém věku	DVH	NE	ANO	NE	ANO	NE
Rumunsko	sociální zajištění starších osob	DVH	NE	ANO	nemá nárok na minimální důchod	ANO	NE

Zdroj: Viz kapitola 4

Dalším shodným rysem schémat garantujících minimální příjem ve stáří je, že dávka podléhá příjmovému testu. V některých státech není umožněn souběh pobírání dávky GMPS s pobíráním důchodu (Španělsko), nebo jeho složky (Švýcarsko, Lotyšsko), případně nesmí mít žadatel nárok na minimální důchod ze základního důchodového schématu (Rumunsko). Majetkový test je uplatňován jen v beveridgeovských zemích. Příjmový test je většinou podřízen logice, že je garantována určitá výše příjmu. To znamená, že po zjištění příjmu subjektu dávka doplňuje disponibilní prostředky subjektu na garantovanou úroveň. Maximální výše dávky se tak v zásadě shoduje s výší garantovaného minimálního životního příjmu. Příjmovému testu podléhá

bud' žadatel o dávku jako jedinec, nebo manželský (nebo partnerský) pár, či celá domácnost. Nejčastěji jsou testovány příjmy manželského páru v důchodovém věku a ostatní - tedy mladší - členové domácnosti jsou z testu vyloučeni. Pokud jsou z příjmového testu vyloučeny některé příjmy, jde buďto o určitou minimální částku nebo o některé typy příjmů. Tak jsou zejména vyloučeny další sociální dávky (zejména na bydlení). Dále může být vyloučen příjem vyplývající z vyživovací povinnosti jiných osob. Příjmový test u schémat GMPS je obecně mírnější než příjmové testy obecných sociálních dávek garantujících životní minimum. Majetkové testy jsou méně časté než příjmové, nalezneme je pouze v zemích beveridgeovského typu sociálního zabezpečení, kde vycházejí z tradice majetkových testů v historických schématech důchodového zabezpečení založených ještě před druhou světovou válkou. Z majetkového testu jsou typicky vyloučeny tyto položky: vlastní bydlí, jeden automobil, osobní věci.

Tabulka č. 5 **Příjmový test ve schématech garantujících minimální příjem ve stáří**

	jméno schématu	příjmový test	příjmový limit	příjmy nezařazené do testu	majetkový test	majetkový limit	majetek vyřazený z testu
bismarckovské systémy sociálního zabezpečení							
Belgie	garantovaný příjem ve stáří	domácnost	21 %	5 000 eur ročně	NE		
Francie	minimální garance	manželský pár	27 %	dávky na bydlení, příspěvky osob s vyživovací povinností, penze veteránů	NE		
Itálie	sociální příspěvek starším	manželský pár	20 %	další sociální dávky	NE		
Portugalsko	garance příjmu pro starší	jedinec	30 %		NE		
Španělsko	nepříspěvkový důchod	domácnost	17 %	další sociální dávky	NE		
skandinávské systémy sociálního zabezpečení							
Finsko	garantovaná penze	jedinec	0 %	NE	NE		
Švédsko	dávka pro starší občany	manželský pár	24 %	12 %	NE		
beveridgeovské systémy sociálního zabezpečení							
Irsko	nepříspěvkový důchod	manželský pár		200 eur týdně	ANO	20 000 eur	obydlí, jeden automobil
Malta	důchod ve stáří	manželský pár	20 %		ANO	23 000 eur	obydlí, jeden automobil
Nizozemsko	podpora ve stáří	manželský pár	výše základ. důchodu	25 % příjmu	ANO	5 480 eur	obydlí, jeden automobil
Spojené království	minimální garance	manželský pár	19 %		NE		
Spojené státy americké	důchodový kredit	manželský pár	19 %	20 USD měsíčně	ANO	2 000 dolarů	osobní věci, automobil, bydlí, životní pojištění
Švýcarsko	podpora ve stáří	manželský pár	31 %		NE		
tranzitivní země							
Estonsko	národní důchod	jedinec	8 %		NE		
Litva	důchod sociální pomoci	jedinec	20 %		NE		
Lotyšsko	sociální důchod	jedinec	6 %		NE		
Maďarsko	dávka ve vysokém věku	manželský pár	18 %/25 % (pro starší 75 let)		NE		
Rumunsko	sociální zajištění starších osob	jedinec	16 %		NE		

Zdroj: Viz kapitola 4

Výše dávek vyplývá z garantované úrovně minimálních příjmů a ve sledovaných státech se pohybuje od 4 % do 30 % průměrné mzdy v ekonomice. Nejčastěji je nastavena na úroveň do 20 % průměrné mzdy včetně. V některých zemích je nastavena na úroveň minimálního důchodu garantovaného z důchodového systému, na rozdíl od důchodové dávky je však dávka příjmově testována. Například v Portugalsku je dávka GMPS ale nastavena nad úroveň minimálního důchodu, takže je vyplácena relativně vysokému počtu osob. To platí například i u některých beveridgeovských zemí, jako je Spojené království či zejména Irsko. Novější vrstvy důchodového zabezpečení v těchto dvou státech pokryly většinu populace relativně nedávno, takže důchodová práva jednotlivých ročníků odcházejících do důchodu se zvyšují postupně. Podíl osob, kterým je přiznáván nový nárok na dávku z GMPS tak postupně klesá s tím, jak dospívají nová schémata do výplatní fáze.

Tabulka č. 6 **Výše dávek ve schématech garantujících minimální příjem ve stáří**

	jméno schématu	výše dávky (% průměrné mzdy)
bismarckovské systémy sociálního zabezpečení		
Belgie	garantovaný příjem ve stáří	29 %
Francie	minimální garance	27 %
Itálie	sociální příspěvek starším	20 %
Portugalsko	garance příjmu pro starší	30 %
Španělsko	nepříspěvkový důchod	17 %
skandinávské systémy sociálního zabezpečení		
Finsko	garantovaná penze	4 %
Švédsko	dávka pro starší občany	24 %
beveridgeovské systémy sociálního zabezpečení		
Irsko	nepříspěvkový důchod	27 %
Malta	důchod ve stáří	
Nizozemsko	podpora ve stáří	výše rovné důchodové dávky
Spojené království	minimální garance	19 %
Spojené státy americké	důchodový kredit	19 %
Švýcarsko	podpora ve stáří	30 %
tranzitivní země		
Estonsko	národní důchod	8 %
Litva	důchod sociální pomoci	20 %
Lotyšsko	sociální důchod	6 %
Maďarsko	dávka ve vysokém věku	18 %
Rumunsko	sociální zajištění starších osob	16 %

Zdroj: Viz kapitola 4

3.2 Získaná doba pojištění jako podmínka pro získání plného důchodu

Doba pojištění může sloužit i jako podmínka pro získání plného důchodu. Koncept tzv. plného důchodu se v legislativě upravující důchodové zabezpečení v České republice na rozdíl od institutu minimální doby pojištění neuplatňuje, v zahraničních důchodových systémech je však relativně rozšířen. Bylo identifikováno dvojí pojetí plného důchodu:

- Definovaná výše důchodové dávky vyjádřená v absolutních číslech nebo v poměru k referenčnímu příjmu, na níž vzniká nárok po splnění zákonem určené doby účasti v systému. Takové pojetí plného důchodu vyžaduje při identifikaci obezřetný přístup k aktuální právní úpravě stanovující výši důchodové dávky. Pravidla stanovení výše důchodové dávky ve sledovaných zemích jsou nesmírně pestrá. Zatímco v některých zemích zákon explicitně o plném důchodu hovoří a pozdějšími novelizacemi připojená pravidla důchodové legislativy fakticky jeho uplatnění nulují nebo marginalizují, v jiných zemích existuje v zákonné úpravě tento institut implicitně. Jako pojmový znak pro identifikaci přítomnosti institutu plného důchodu jsme pro účely monografie zvolili to, zda po překročení specifické doby účasti není již další doba pojištění zohledňována při stanovení dávky s výjimkou bonifikace přesluhování po překročení statutární věkové hranice pro odchod do důchodu. Pro úplnost jsou zohledněny i případy, kdy se zohlednění další doby pojištění skokově, po dosažení určité doby pojištění změní. Uplatnění tohoto pojetí plného důchodu se výrazně liší v závislosti na způsobu výpočtu důchodu. Je zcela odlišné ve „flat-rate“ schématech, v příjmově vztažených schématech definujících cílový náhradový poměr a v příjmově vztažených schématech, kde se uplatňuje při výpočtu jako složka i rovná dávka (podrobně viz níže).
- Jako zcela jiné pojetí plného důchodu v zahraničních důchodových systémech byl identifikován institut umožňující nárok na neredukovaný - v tomto smyslu plný důchod po splnění určité minimální doby pojištění bez ohledu na to, že účastník dosud nedosáhl standardní věkové hranice pro odchod do důchodu. Jde tedy o možnost odchodu do předčasného důchodu bez redukce typické pro předčasné důchody, a to z titulu splnění podmínky dlouhé doby pojištění - dlouhé kariéry.

Uplatnění institutu plného důchodu a jeho typologii ukazuje tabulka níže. Jednotlivé způsoby pojetí institutu plného důchodu ve sledovaných zemích jsou podrobně popsány v následujících čtyřech subkapitolách. Délka doby pojištění pro získání nároku na plný důchod se pohybuje ve všech typech plného důchodu identifikovaných v tabulce v intervalu mezi 30 a 50 lety.

Tabulka č. 7 **Institut plného důchodu ve sledovaných státech a jeho pojetí**

	přítomnost institutu plného důchodu	podmínka doby pojištění (v letech)	podíl flat rate dávky	cílený maximální náhradový poměr	jedna ze složek ve výpočtu poskytnuta v plné výši při dosažení určité délky účasti	možnost odchodu do důchodu bez redukce dávky před dosažením důchod. věku
bismarckovské systémy sociálního zabezpečení						
Belgie	X	45		X		
Francie	X	41 a 1q		X		X
Itálie	X	42 a 5m		X		zrušeno
Lucembursko	X	40			X	
Německo						
Portugalsko						
Rakousko						
Španělsko		35		X		
skandinávské systémy sociálního zabezpečení						
Dánsko	X	40	X			
Finsko	X	40			X	
Švédsko						
beveridgeovské systémy sociálního zabezpečení						
Kanada	X	40	X			
Irsko	X	40	X			
Malta	X	40		X		
Nizozemsko	X	50	X			
Spojené království	X	40	X			
Spojené státy americké	X	35		X		
Švýcarsko						
tranzitivní země						
Bulharsko						
Estonsko						
Litva	X	30			X	
Lotyšsko						
Maďarsko						
Polsko						
Rumunsko	X	43				X
Slovensko						
Slovinsko	X	43				X

Pozn.: q - kvartál, m - měsíc

Zdroj: Viz kapitola 4

3.2.1 Pojetí institutu plného důchodu ve „flat rate“ schématech

Ve schématech poskytujících „flat-rate“ dávku neexistuje vztah výše referenčního příjmu a výše dávky, nicméně určitá vazba platby příspěvků na důchodové zabezpečení a dávky je vyjádřena právě prostřednictvím institutu plného důchodu. V tomto pojetí vzniká nárok na rovnou dávku v plné výši pouze pod podmínkou, že účastník splní nikoli pouze podmínku minimální doby pojištění, ale pod podmínkou

kvalifikovanou, kterou je minimální doba pojištění pro vznik nároku na plný důchod. Tato doba je stanovena ve schématech vzniklých po druhé světové válce a vychází z koncepce celoživotní účasti ve schématu předpokládající, že účastník začal pracovat kolem dvacátého roku věku a odcházel do důchodu při dovršení šedesáti let. Nejčastěji tedy je stanovena na délku 40 let, například v Nizozemsku až na 50 let délky.

3.2.2 Pojetí institutu plného důchodu v příjmově vztažených schématech

Ve schématech příjmově vztažených je na rozdíl od schémat poskytujících „flat-rate“ dávku vyjádřen vztah příspěvků odváděných na důchodové zabezpečení a důchodové dávky zohledněním výše referenčního příjmu a zohledněním délky doby účasti ve schématu. Uplatnění institutu plného důchodu znamená ohraničení vztahu, za kterým přímý vztah získané doby pojištění zaniká nebo se skokově mění. Výpočtové formule pro stanovení důchodové dávky ve sledovaných zemích se výrazně liší. Při značném zobecnění je možno v zásadě rozlišovat dvě podoby uplatnění institutu plného důchodu ve výpočtové formuli:

a) Schéma je koncipováno na dosažení určitého náhradového poměru referenčního příjmu, který lze označit jako plný důchod. Pro získání takového náhradového poměru musí splnit pojištěnec určitou dobu pojištění. Pokud získá před odchodem do důchodu dobu pojištění kratší, je mu dávka krácena (až na případ Slovinska a Španělska proporcionálně). Pokud účastník získá dobu pojištění delší, než je doba potřebná k získání plného důchodu v čisté podobě koncepce uplatňující plný důchod, nemůže získat vyšší náhradový poměr než maximální náhradový poměr - tedy cílový náhradový poměr - tedy plný důchod. Vztah lze vyjádřit takto:

$$D = (\text{CNP} / P) \times (p \leq P),$$

kde „CNP“ je maximální náhradový poměr, P je doba pojištění potřebná k získání tohoto plného důchodu, p je doba pojištění získaná pojištěncem.

V některých zemích je tento vztah vyjadřován pomocí hodnoty aktuálního zhodnocení přiřčené jednomu roku pojištění. Takový zápis pak lze vyjádřit jako:

$$D = A \times (p \leq P)$$

Protože požadavek prodlužování pracovní kariéry v posledních dvou desetiletích by byl v rozporu s nezohledněním doby pojištění získané ve vyšším věku, v některých státech došlo k připojení další složky do výpočtové formule, která zohledňuje dobu pojištění získanou v době přesluhování (Belgie), nebo jakoukoli dobu pojištění získanou nad rámec doby pojištění potřebné pro získání plného důchodu. V případě že nová složka zohledňuje i jinou dobu pojištění nad rámec doby pojištění P, než je doba přesluhování, lze nadále mluvit o uplatnění konceptu plného důchodu pouze v případě, že hodnota aktuálního zhodnocení neodpovídá nárůstu důchodových práv za jeden rok před naplněním doby pojištění potřebné k získání plného důchodu. Pokud by se naopak každoroční nárůst práv před dosažením doby pojištění potřebné k získání plného důchodu a po překročení této doby shodoval, nadále by koncept plného důchodu byl pouze formální součástí formule výpočtu a fakticky by k jeho uplatnění nedocházelo.

b) Důchodová dávka je konstruována jako dvousložková se složkou stanovenou jako rovná dávka:

$$D = z + a,$$

kde Z je základní rovnou dávkou, na kterou má v plné výši pojištěnec nárok pouze v případě splnění určité doby pojištění. V případě, že vykáže kratší dobu, je dávka z této složky proporcionalně krácena. Pokud získá dobu delší, tuto rovnou složku to již nezvyšuje. Tento vztah lze vyjádřit jako $z = Zx(p/P)$.

$$a = A \times p$$

Se snahou podporovat prodlužování pracovní kariéry i v tomto pojetí plného důchodu nastaly v některých zemích změny (např. v Litvě v roce 2007), a tak byl připojen doplněk zohledňující další dobu pojištění. Důchodová dávka je v tom případě konstruována jako tříložková:

$$D = z + d + a$$

„ d “ ve výpočtové formuli reprezentuje doplněk „ d “ = $B \times (p-30) \times z$ pokud P je vyšší než 30.

V takovém případě lze i nadále mluvit o uplatnění konceptu plného důchodu pouze v případě, že hodnota aktuálního zhodnocení „ B “ neodpovídá nárůstu důchodových práv ze složky Z za jeden rok. Pokud by se naopak nárůst práv před dosažením doby pojištění potřebné k získání plného důchodu a po překročení této doby shodoval, nadále by koncept plného důchodu byl pouze formální součástí formule výpočtu a fakticky by k jeho uplatnění nedocházelo.

3.2.3 Institut plného důchodu jako nárok na neredukovanou dávku před dosažením důchodového věku

Toto pojetí plného důchodu v zahraničních důchodových systémech znamená, že po splnění určité doby pojištění může účastník získat nárok na neredukovanou důchodovou dávku bez ohledu na to, že dosud nedosáhl standartní věkové hranice pro odchod do důchodu. Jde tedy o předčasný odchod do důchodu bez penalizace typické pro předčasné důchody z titulu „plné kariéry“. Historickým východiskem tohoto institutu je původní podoba některých základních důchodových schémat bismarckovského typu. V tomto ohledu úzce souvisí s výše popsáním pojetím plného důchodu ve smyslu cílového náhradového poměru po „plné délce kariéry“. Vedle toho, že naplnění takové plné doby pojištění opravňovalo účastníka k tomu, aby získal maximální náhradový poměr, mohl zároveň takový zasloužilý pojištěnec odejít do důchodu. Ve schématech postavených na této logice to bylo vyústěním toho, že ani nemohl dále zvyšovat nárok na dávku (za předpokladu, že se nezvýší jeho referenční příjem). Toto uspořádání se však stalo problematickým s tím, jak docházelo ke zvyšování důchodového věku a původně přísně definované podmínky pro odchod do důchodu po „plné kariéře“ se stávaly cestou pro předčasné opuštění trhu práce a v řadě zemí byly zrušeny. Dnes nalezneme tento institut ve Francii, Rumunsku a Slovinsku.

Ve Francii je umožněn odchod do důchodu bez redukce dávky po 41 letech a jednom čtvrtletí pojištění v 58 letech těm, kteří uhradili první příspěvek do systému před 17. rokem života. Od 55 let je umožněno odejít do důchodu bez redukce dávky

osobám s vážným stupněm invalidity. V Rumunsku může odejít do důchodu bez redukce dávky pojištěnec, který získal 43 let pojištění, pokud dosáhl důchodového věku o 5 let nižšího, než je statutární důchodový věk. Podobnou úpravu nalezneme ve Slovinsku, kde lze odejít do důchodu s neredukovanou dávkou po překročení věkové hranice 61 let. V tomto případě je podmínka genderově rozlišena, takže muž musí splnit dobu pojištění 43 let a žena 41 let. V Itálii před zavedením NDC existovala možnost odejít do důchodu bez redukce dávky po 40 letech pojištění, což bylo považováno za dlouhou kariéru. V roce 2008 byla doba pojištění potřebná k získání nároku na neredukovanou dávku při odchodu do důchodu před věkovou hranicí pro odchod do důchodu nastavena pro muže na 42 let a 5 měsíců a pro ženy na 41 let a 5 měsíců. S tím, jak rostl statutární důchodový věk, se stal koncept velice problematickým a předtím, než byl zrušen, byl předmětem řady diskusí, a to zejména po genderové diferenciaci uskutečněné po roce 2008.

3.3 Další využití získané doby pojištění při stanovení důchodových práv

V zemích s bismarckovským typem sociálního zabezpečení a tranzitivních zemích střední a východní Evropy se podařilo vedle výše popsaných institutů identifikovat i další způsoby využití doby pojištění jako podmínky ve spojení s nárokem na důchodovou dávku. Ve většině států vzniká nárok na přiznání předčasného důchodu po minimální době pojištění jako u dávky přiznané k věkové hranici pro odchod do důchodu. V Belgii, Itálii, Španělsku, Lotyšsku, Rumunsku a Slovinsku je však předčasný důchod přiznán za zpřísněných podmínek. Ve všech těchto státech se jedná o podstatně přísnější podmínku než u obecné minimální doby pojištění, s jedinou výjimkou v délce 35 let. Ve Slovinsku je to dokonce 40 let pojištění. V beveridgeovských a skandinávských státech takovou úpravu nenajdeme. Obdobně je tomu u podmínění nároku na minimální důchod, které bylo identifikováno zejména u tranzitivních zemí střední a východní Evropy. V Lotyšsku, Polsku, Rumunsku a v Portugalsku je garance minimální výše důchodové dávky spojena s požadavkem splnění určité doby pojištění. V Portugalsku je takto garantované minimum odstupňované podle délky doby pojištění (viz tabulka níže).

3. Komparativní analýza

Tabulka č. 8 **Doba pojištění jako podmínka nároku na přiznání předčasného důchodu a nároku na minimální důchod v zemích bismarckovského typu a transformačních zemí střední a východní Evropy**

	nárok na předčasný důchod (v letech)	nárok na minimální důchod (v letech)
bismarckovské systémy sociálního zabezpečení		
Belgie	35	
Francie		
Itálie	35	
Lucembursko		
Malta		
Německo		
Portugalsko		40
Rakousko		
Španělsko	35	
tranzitivní země		
Bulharsko		
Estonsko		
Kypr		
Litva		
Lotyšsko	35	20,30,40,40+
Maďarsko		
Polsko		25
Rumunsko	35	15
Řecko		
Slovensko		
Slovinsko	40	

Zdroj: Viz kapitola 4

4. Případové studie vybraných zemí

4.1 Belgie

Stručný popis důchodového systému

Belgický důchodový systém je koncipován na třech pilířích. První státem provozovaný pilíř zahrnuje zákonné schéma pracovníků v zaměstnaneckém poměru, zákonné schéma samostatně výdělečně činných pracovníků a zákonné schéma veřejného sektoru. Druhý pilíř garantuje doplňkový důchod zahrnující dva typy schémat: za první skupinová pojištění a za druhé instituce zabezpečení (dříve nazývané penzijní fondy). Třetí pilíř je založen na individuálním zabezpečení formou životního pojištění a penzijního spoření.

První pilíř je tvořen třemi povinnými průběžně financovanými schématy postavenými na bázi sociálního pojištění financovanými hlavně příspěvky, které pokrývají zaměstnance, státní zaměstnance a samostatně výdělečně činné osoby. Pokrývá tak těmito třemi podobně koncipovanými schématy celou ekonomicky aktivní populaci. Zákon neumožňuje dobrovolné pojištění. Schéma pro zaměstnance poskytuje důchody, které jsou závislé na výši výdělku a na výši zaplacených příspěvků a době placení příspěvků a zároveň na rodinné situaci. Financování základního důchodového schématu je součástí tzv. globální sociální správy, kde jsou použity zdroje: jednotné příspěvky na sociální zabezpečení placené účastníky schématu, státní dotace, alternativní zdroje (DPH). Základní jednotný příspěvek je stanoven ve výši 37,84 % hrubé mzdy a je rozdělen mezi zaměstnavatele a zaměstnance takto: 24,77 % zaměstnavatel a 13,07 % zaměstnanec (z toho na důchodové pojištění jde 16,36 % v rozčlenění na 7,50 % zaměstnanec a 8,86 % zaměstnavatel). Dále zaměstnavatel platí příspěvek ve výši 7,48 % hrubé mzdy nazývaný „wage moderation“ příspěvek. Je stanoven strop pro vyměřovací základ, ze kterého jsou příspěvky placené. V případě potřeby je deficit systému doplácen ze státního rozpočtu.

Podmínky nároku na dávku a další související prvky systému

Základní podmínkou nároku na důchodovou dávku je dosažení důchodového věku 65 let, případně 60 let při odchodu do předčasného důchodu. Podmínka minimální doby pojištění v Belgii existuje jen pro odchod do předčasného důchodu. Na odchod do předčasného důchodu má od roku 2005 nárok pouze osoba, která získala minimálně 35 let pojištění (před rokem 1997 stačilo 20 let pojištění).

Získáním určité doby pojištění je nicméně podmíněno získání plného důchodu. Institut plného důchodu vyplývá z formule pro stanovení výše starobního důchodu, cílící na určitý náhradový poměr, který se pro muže a ženy liší. Odlišné zohlednění délky doby pojištění ve formuli pro obě pohlaví bylo postupně odstraňováno navyšováním doby pojištění potřebné k získání nároku na plný důchod u žen. V současnosti je výpočtová formule pro muže a ženy již identická, tak jako dříve však hraje při výpočtu důchodu roli rodinný stav.

Výpočtová formule pro svobodné nebo sezdané bez ekonomicky závislé/ho manželky/a:

$$(VZ \leq RH) \times 60 \% \times P \times 1/45$$

4. Případové studie vybraných zemí

Výpočtová formule pro sezdané s ekonomicky závislým/ou manželem/manželkou:

$$(VZ \leq RH) \times 75 \% \times P \times 1/45$$

VZ je vyměřovací základ stanovený jako průměrný výdělek za celou pracovní kariéru indexovaný podle vývoje cen a zastropovaný pro účel výpočtu důchodové dávky horní mezí zohlednění RH. P je doba pojištění počítaná v letech. Do doby pojištění je započítávána i doba nezaměstnanosti, strávená v předčasném důchodu (v Belgii je krácena důchodová dávka jen dočasně po dobu předčasného důchodu) invalidity a doba péče o dítě.

Jinými slovy: čím delší je doba pojištění P, tím je vyšší náhradový poměr dávky oproti referenčním příjmům. Plného důchodu dosáhne pojištěnec po 45 letech pojištění a další doba pojištění již nemá na výši dávky vliv, pokud nejde o dobu pojištění dosaženou po překročení statutární věkové hranice pro odchod do důchodu. Ta je zohledněna podle speciálních pravidel bonusem jako přesluhování. Pokud naopak pojištěnec dosáhne kratší doby pojištění než 45 let, je mu důchod v relaci k plnému důchodu krácen, a to poměrně. Do roku 1997 měl nárok na plný důchod muž po 40 letech pojištění a žena po 35 letech. V souvislosti s reformou přijatou v tomtéž roce, která přinesla zvyšování věkové hranice pro odchod do důchodu, byl tento parametr upraven na současných 45 let pro muže i ženy. Výpočet dávky pro samostatně výdělečně činné osoby je velmi podobný jako u osob zaměstnaných s tím rozdílem, že pojistně matematické bonusy a malusy jsou nastaveny odlišně, a to především pokud jde o předčasný odchod z ekonomické aktivity. Důchodové dávky státních zaměstnanců jsou stanoveny pouze na základě posledních pěti let kariéry. Referenční mzdou je 5 posledních let služby a získaný vyměřovací základ je podělen 60 a násoben počtem získaných let pojištění. Dávka je však zastropována na úrovni 75 % vyměřovacího základu.

Nároky ze sociálního zabezpečení v případě nesplnění minimálních nároků na starobní důchod

Schéma "Garantovaný příjem ve stáří", ve Vlámštině "Inkomensgarantie voor ouderen (IGO), ve Valonštině " Garantie de Revenus Aux Personnes Agées (GRAPA)" nebo též v Němčině "Einkommensgarantie für Betagte", garantuje dávky sociální pomoci, a to s omezením na belgické území.

Smyslem schématu je poskytnout minimální podpůrný příjem osobám starším 65 let, které nemají příjem zajišťující určité životní minimum například proto, že se neúčastnily důchodového pojištění nebo se účastnily příliš krátkou dobu, aby získaly nárok na minimální důchod garantovaný důchodovým systémem. Schéma garantovaného příjmu pro starší osoby je financováno z daňového systému a je považováno za součást systému sociální pomoci zacílenou na osoby v důchodovém věku. Náklady schématu představovaly v roce 2010 28 634 650 eur měsíčně. Toho roku v lednu pobíralo dávku ze schématu 88 225 osob.²

Schéma IGO/GRAPA bylo založeno v roce 2001 s cílem nahradit starší obdobné schéma, které je dosud v některých případech uplatňováno z důvodu ochrany před retroaktivitou zákona. Novela zdůraznila zásadu rovného zacházení s muži a ženami zejména v kontextu sjednocení věkové hranice pro odchod do důchodu obou pohlaví v Belgii. Zároveň byla uplatněna zásada rovného zacházení se sezdanými a nesezdanými

---

² Source: http://www.rvponp.fgov.be/onprvp2004/NL/S/S_b/S_b_i/S_b_i_01.asp

osobami v souvislosti s přechodem od "rodinných důchodů" k individuálním dávkám. Dávka je garantována pro jedince, takže každý člen domácnosti může získat vlastní dávku.

V měsíci září 2013 byla tak jako každý rok v rámci automatického mechanismu zvýšena podle vývoje cen v předchozím roce, tedy pro ten rok po zvýšení o 2 % dosáhla 8 092,52 eur ročně (tedy 674,46 eur měsíčně) pro osobu žijící ve společné domácnosti s jinou osobou nebo pro osobu žijící v manželství. Pro osoby žijící v jednočlenné domácnosti byla dávka zvýšena v souladu s tímto indexačním předpisem na 12 140,40 eur, to je 1 011,70 eur měsíčně. Na tuto vyšší dávku má rovněž nárok osoba, která má vyživovací povinnost k dětem, nebo rodičům, či žije v ústavu pro pacienty hospitalizované na základě psychiatrické diagnózy nebo mentálně retardované osoby. Vyjma těchto osob však každá osoba ve vícečlenné domácnosti může obdržet jen 674,56 eur měsíčně.

Podmínkou výplaty dávky je dosažení statutárního důchodového věku (tedy 65 let), trvalý pobyt na území Belgie. Výplata je podmíněna příjmovým testem osoby žádající o dávku i dalších osob žijících s žadatelem v jedné domácnosti (to je předmětem častých komplikací).

Příjmový test je velmi komplexním úkonem a při jeho provedení je přisuzována různým druhům příjmů různá váha. Příjmy ze zaměstnání jsou z minimálního nároku odečteny ze 75 % (změna od roku 2014 viz níže). Starobní a další důchody jsou odečteny z minima z 90 % jejich výše. Po provedeném součtu příjmů na domácnost je takto získaný příjem podělen počtem osob žijících v domácnosti a poté je odečten z ročního minima, na které má osoba v důchodovém věku nárok.

Na konci roku 2013 byly přijaty změny schématu³ s cílem zjednodušit příjmový test podmiňující získání nároku na dávku a především omezit rozšířené zneužívání této dávky. Zneužívání dávky souviselo zejména s žádostmi osob, které ve skutečnosti nežily na území Belgie. Od počátku roku 2014 proto:

- Pokročila automatizace přisuzování dávky s využitím digitalizace databází a jejich propojení umožňující lepší přístup k relevantním informacím nositeli důchodového pojištění.
- Příjmový test byl zpřísněn a zároveň zjednodušen s ohledem na pravidla pro soužití s osobou pod stejnou střechou avšak ne v jedné domácnosti. Zároveň jsou nově z příjmového testu vyloučena vnučata žadatele.
- Kombinace pobírání dávky s příjmem ze zaměstnání byla zjednodušena a bylo zavedeno pravidlo, podle kterého se nebere ohled na prvních 5 000 eur ročně. Jde o uplatnění stejného principu, jaký byl nově přijat pro kombinaci příjmů z pracovní činnosti a z důchodového systému
- Ne pouze trvalý pobyt, ale kumulativně i faktický pobyt na území Belgie je výslovně podmínkou výplaty dávky. Pokud osoba opustí území státu na více než 29 dnů, ztrácí nárok na dávku. V případě pobytu mimo území království delšího než 6 měsíců bude nový příjmový test proveden pouze na základě nově podané žádosti o výplatu dávky.

Pokud bychom měli specifikovat výši dávky v porovnání s průměrnou výší mzdy, může být získaný poměr zavádějící, protože do testu jsou zahrnuti i další členové

---

³ Zákonem z 8. prosince 2013 (State Gazette 16. prosinec 2013, strana 99120) a královský dekret účinný od 7. února 2014 Sbírkou z 18. února 2014).

4. Případové studie vybraných zemí

domácnosti žadatele. Výše dávky tedy závisí především na rodinné situaci a na tom, zda je příjemce živatelem rodiny. Pokud ale vezmeme jako příklad osobu žijící v jednočlenné domácnosti, dávka těsně překračuje příjem považovaný jako hranice chudoby (měřeno daty pro rok 2010).

Tabulka č. 9 **Demonstrace výše dávky schématu „Garantovaný příjem ve stáří“**

dávka	minimum (eur)		poslední indexace
Garantovaný příjem ve stáří (jednočlenná domácnost)	1 011,70		1.09.2013
Garantovaný příjem ve stáří (vícečlenná domácnost)	674,46	Oproti ostatním dávkám každý člen domácnosti splňující věkovou hranici a další podmínky dostává stejnou dávku	
Minimální mzda (plný úvazek, nad 21 let)	Od 1 501,82 do 1 559,38	Odstupňována podle praxe a věku	1. 12. 2012 (stanovena kolektivní smlouvou)
Minimální podpora v nezaměstnanosti („živitel rodiny“)	1 134,90	Nejde o právo vázané pouze na jedince, ale jde o dávku vázanou na celou rodinu, ostatní mají nárok na dávku pro členy vícečlenné domácnosti	1. 9. 2013
Minimální podpora v nezaměstnanosti pro jednočlennou domácnost	953,16		
Minimální podpora v nezaměstnanosti pro člena vícečlenné domácnosti	714,74 (1. měsíc) , 503,62 (49. měsíc a následně)		
Existenční minimum (živitel rodiny)	1 089,82		1.9.2013
Existence minimum (jednočlenná domácnost)	817,36		
Existenční minimum (člen domácnosti)	544,91		
Minimální důchod (kariéra 35 let)	1 403,73		1.9.2013
Minimální důchod (kariéra 35 let, jednočlenná domácnost)	1 060,94 (OSVČ), 1 123,34 (zaměstnanec)		
Hranice chudoby (60 % mediánové mzdy) (rodina dvou dospělých a dvou dětí)	2 101	Čistá dávka	EU-SILC 2011
Hranice chudoby (60 % mediánové mzdy) (jednočlenná domácnost)	1 000		

Zdroj: Dotazníkové šetření národních expertů

4.2 Bulharsko

Stručný popis důchodového systému

Bulharský důchodový systém je možné charakterizovat jako třípilířový systém pokrývající všechny ekonomicky aktivní obyvatele. Státní systém sociálního pojištění je založen na principu všeobecného pojištění, principu solidarity, rovnosti pojištěných osob a sociálního dialogu při správě systému. První pilíř je průběžně financované dávkově definované schéma. Příspěvková sazba je v současnosti 17,8 % hrubé mzdy, kdy 7,9 % hradí zaměstnanec a 9,9 % zaměstnavatel. Dávka se v původním systému odvíjela od tzv. skóre s různým zohledněním doby pojištění pro tři kategorie pracovníků. V současnosti se s výjimkou přechodných opatření přechází k jednotnému systému, kde se dávka odvíjí od doby pojištění a referenční mzdy. Podle data narození se dosud liší příspěvková sazba pro odvody do systému a zapojení do kategorií. Důchodový věk je postupně zvyšován na cílový stav 65 let pro muže a 63 let pro ženy.

Podmínky nároku na dávku a další související prvky systému

Základní podmínkou nároku na důchod je v novém systému důchodový věk. Pro muže je stanoven v současnosti na 63 let a pro ženy na 60 let. Nárok na dávku vzniká, pokud získala pojištěná osoba minimální dobu pojištění. Ta je stanovena v současnosti na 34 let pro ženy a 37 let pro muže. S tím, jak se v následujících letech bude zvyšovat důchodový věk, bude růst i povinná doba pojištění. Cílový stav má být dosažen v roce 2020. Ten má znamenat povinnou dobu pojištění pro muže 40 let a pro ženy 37 let pojištění. V současnosti platí, že pokud někdo nezískal povinnou dobu pojištění, získá nárok na důchod v okamžiku dosažení věkové hranice 65 let, pokud získal aspoň 15 let pojištění. Od roku 2021 se začne tato věková hranice zvyšovat o 6 měsíců za rok a cílového stavu dosáhne, až bude mít hodnotu 67 let.

Nároky ze sociálního zabezpečení v případě nesplnění minimálních nároků na starobní důchod

Pokud některá osoba nesplní podmínku minimální doby pojištění má pouze nárok na ochranu před chudobou poskytovanou obecnou sociální sítí bez ohledu na věk osoby.

4.3 Dánsko

Stručný popis důchodového systému

Dánský důchodový systém je třípilířovým systémem skandinávského typu. Základním schématem určeným k zajištění určitého minimálního standardního příjmu, který má být ochranou všech občanů před chudobou ve stáří, je schéma Folkepension. Toto schéma je financováno z daní a garantuje rezidentům rovnou dávku. Další vrstvou veřejného základního pojištění je ATP schéma, které hraje vzhledem k nízké příspěvkové sazbě relativně omezenou roli. Jedná se o centrálně spravované zaměstnanecké schéma.

Klasická zaměstnanecká penzijní schémata druhého pilíře (Arbejdsmarkedspensionsordninger og firmaordninger Tjenestemandspension) jsou provozována prostřednictvím pojišťovacích společností nebo penzijních fondů (podnikových fondů a

zaměstnaneckých penzijních fondů, které v Dánsku převažují). Tato schémata jsou pro individuálního zaměstnance povinná a jsou integrální součástí kolektivních dohod nebo jsou dohodnuta mezi zaměstnavatelem, zaměstnanci a fondem či pojišťovací společností na úrovni podniku. Výše příspěvků je určena jako procentní podíl ze mzdy. Zaměstnanec typicky platí jednu třetinu a zaměstnavatel dvě třetiny a nemůže si vybírat fond, u kterého bude spořit. Větší část schémat je příspěvkově definovaná. V penzijních schématech třetího pilíře jsou populární výplaty úhrnné částky, zvláště v případě těch osob, které jsou účastníky zaměstnaneckých schémat vyplácejících anuitu.

Podmínky nároku na dávku a další související prvky systému

Dánské základní schéma poskytuje rovnou dávku starobního důchodu ve výši 6 702 eur ročně. Podmínkou pro získání nároku na důchod je dosažení věkové hranice pro odchod do důchodu a minimálně 3 roky trvalého pobytu na území státu mezi 15. a 65. rokem života. Vzhledem k tomu, že dávka Fonkepension není příjmově testována na jiné příjmy než pracovní, kryje prakticky plošně naprostou většinu populace nad 65 let věku. Dávku doplňuje starší schéma nepříspěvkového důchodu Pensionslitlag, které poskytuje dávku na základě příjmového testu, a proto postupně s naběhnutím výplatní fáze dalších vrstev systému (ATP a zaměstnanecké důchody druhého pilíře) ztratilo význam. Výplata dávky je podmíněna trvalým pobytem na území státu. Je financováno z daní ostatně jako Folkepension schéma a v roce 2009 krylo jedince s příjmem do 37 000 eur ročně. Při překročení hranice, ztrácí osoba nárok na dávku.

V rámci ATP schématu dochází ke kapitalizaci důchodových práv a příspěvkově definované dávky starobního důchodu jsou stanoveny jako anuita na základě zhodnocení akumulovaného kapitálu.

Nároky ze sociálního zabezpečení v případě nesplnění minimálních nároků na starobní důchod

Vzhledem ke garancím poskytnutým v rámci prvního pilíře je důchodovým systémem pokryta prakticky celá populace nad hranicí 65 let. Imigranti mají nárok vedle obecných sociálních dávek na speciální dávku, ale nejedná se o speciální dávku pro starší osoby.

4.4 Estonsko

Stručný popis důchodového systému

Po získání nezávislosti v roce 1990 zvolilo Estonsko liberálně orientovaný přístup k ekonomické transformaci, který se také promítl do důchodové reformy. V roce 1997 přijala vláda koncept důchodové reformy vypracovaný Komisí pro reformu sociálního zabezpečení založený na třípilířovém důchodovém systému podle doporučení Světové banky. Příslušné zákony byly následně přijaty v letech 1998-2001 a současný estonský důchodový systém je založen na těchto třech pilířích: Státní důchod je průběžně financovaným pilířem a funguje od roku 1998. Má zajistit minimální úroveň důchodu a je složen ze tří částí: základní části odvozené od délky pojištění a části odvozené od výše příspěvků. Zaměstnavatelé platí sociální daň ve výši 33% hrubé mzdy zaměstnanců, z toho 13 procentních bodů jde na nemocenské pojištění a 20 procentních bodů na důchodové pojištění. Povinný fondový pilíř byl spuštěn na začátku roku 2002.

Schéma je povinné pro osoby narozené v roce 1983 nebo později, ostatní pojištěnci (mladší 60 let) se mohli do fondového pilíře zapojit dobrovolně. Osoby, které se do druhého pilíře zapojily, musí odvádět navíc 2 % hrubé mzdy do vybraného penzijního fondu. Kromě těchto 2 % jsou ještě do druhého pilíře odváděny 4 procentní body z 33 % sazby sociální daně, placené zaměstnavatelem. Celkem je tedy do druhého pilíře odváděno 6 % hrubé mzdy. Současně jsou pro tyto osoby kráceny důchody z prvního pilíře (i když ne proporcionalně): osoby, které se zapojily do druhého pilíře, mají nižší důchod z prvního pilíře, protože se jim za období, kdy do státního pilíře přispívají jen 16 % (místo 20 %), snižuje část důchodu odvozená od příspěvků. Třetí pilíř je daňově zvýhodněn a zahrnuje investice do dobrovolných penzijních fondů a speciálních pojistných smluv třetího pilíře.

Podmínky nároku na dávku a další související prvky systému

Nárok na starobní důchod vzniká po minimálně 15 letech pojištění, důchodový věk se postupně zvyšuje na 63 let pro muže i ženy. Pokud minimální dobu pojištění účastník nesplní, nezíská z důchodového systému žádnou dávku.

Nároky ze sociálního zabezpečení v případě nesplnění minimálních nároků na starobní důchod

Jedincům, kteří nezískali potřebnou dobu pojištění, je zaručen minimální příjem ve stáří ve formě tzv. Národního důchodu, „Rahvapension“. Dávka ze schématu odpovídá méně než 8 % průměrné mzdy v ekonomice. Podmínkou nároku je dosažení důchodového věku a trvalý pobyt na území Estonska minimálně po dobu 5 let. Vedle této dávky financované z obecných daní mají důchodci možnost žádat o obecné příjmově testované dávky (toimetulekutoetus) jako každý občan. Tyto dávky jsou rovněž financovány z obecných daní.

4.5 Finsko

Stručný popis důchodového systému

Finský systém důchodového zabezpečení je třípilířový. První pilíř je státem spravovaný a financovaný kombinací fondového a průběžného způsobu financování. Druhý pilíř reprezentují zaměstnanecká schémata, avšak v praxi nejsou příliš rozšířená, jsou v nich pojištěny zhruba 3 % aktivní populace. Třetí pilíř je tvořen dobrovolným individuálním pojištěním. První pilíř je tvořený dvěma podsystemy: na pojištění založený, výdělkový povinný systém a státní důchodový systém poskytující rovný Národní důchod (garantující minimální příjem ve stáří). Oba systémy jsou provázané, a pokud důchod z prvního, s výdělkovým svázaného schématu, přesáhne stanovený limit, národní důchod z druhého není poskytován. Státní systém národního důchodu je spravován státem, systém založený na pojištění je spravován veřejnými pojišťovnami. Základní pilíř je povinný pro všechny obyvatele ve věku 16-65 let.

Podmínky nároku na dávku a další související prvky systému

Podmínkou získání nároku na dávku ze schématu Národního důchodu jsou 3 roky pobytu ve Finsku po dosažení věku 16 let, nárok na dávku ze systému povinného pojištění vzniká bezprostředně po vstupu do systému pojištění (když je plat zaměst-

nance nad stanoveným minimem 244 euro měsíčně). Nárok na plný důchod ze státního systému vzniká po 40 letech pobytu ve Finsku mezi 16. a 65. rokem věku. Statutární věková hranice pro odchod do důchodu je stanovena ve státním systému na 65 let pro muže i ženy. V pojistném systému je umožněna pojištěncům možnost volby, věk odchodu do důchodu může být v rozmezí 63-68 let.

Národní důchod závisí na době pobytu ve Finsku, rodinném stavu, místu pobytu. Dávka je pro jedince 586 eur a pro každého, kdo žije v manželství nebo partnerství osob stejného pohlaví, 520 eur měsíčně. Jestliže je důchod z povinného pojistného systému či z obdobného vyšší nežli 520 eur měsíčně, pak je národní důchod krácen o 50 %. Důchod z povinného pojistného systému závisí na době pojištění a dosahovaném výdělků. Minimální důchod v systému pojištění není stanoven. Národní důchod plní institut minimálního důchodu pro ty, kteří mají 40 let trvalého pobytu ve Finsku a nemají žádný či jen minimální další důchod.

Systém národního důchodu je financován příspěvků zaměstnavatelů a z daní. Celkový podíl státu na výdajích systému národního důchodu dosahuje necelých 70 % (2012). Zaměstnavatel platí příspěvků v různé výši dle toho, v jaké oblasti podniká: privátní sektor 0,898 % - 3,998 % (v závislosti na objemu mezd) z vyplácených mezd, stát, místní samospráva a církve 1,948 % z vyplácených mezd. Systém povinného pojištění je financován příspěvků zaměstnavatele, zaměstnance a státními dotacemi. Stát platí tu část důchodu, kterou pojištěnec získá za doby studia a výchovy dětí (viz níže). Příspěvků zaměstnance jsou 4,3 % a od věku 53 let se zvyšují na 5,4 %. Příspěvků zaměstnavatele opět závisí na oblasti, ve které působí: privátní sektor 16,7 % (v průměru), místní samospráva 23,7 %, stát (jako zaměstnavatel) 19,5 %, církev 27 % ze mzdy.

Původně bylo příjmově vztažené schéma prvního pilíře roztržštěné podle sektorů národního hospodářství. Od začátku roku 2005 byla pravidla pro výpočet důchodu v systémech důchodového pojištění pro zaměstnance soukromého sektoru harmonizována a od začátku roku 2007 byly tyto důchodové zákony sjednoceny v novém zákonu o důchodech zaměstnanců TyEL. Současně byl výpočet důchodu v systémech důchodového pojištění pro osoby samostatně výdělečně činné a v systémech důchodového pojištění ve veřejném sektoru tam, kde je to na místě, harmonizován s výpočtem podle důchodových zákonů pro zaměstnance v soukromém sektoru. Tudiž od začátku roku 2005 je ve všech systémech důchodového pojištění při výpočtu důchodu používán tzv. způsob ročního výpočtu, kdy se důchod zpravidla stanoví podle výdělků za každý kalendářní rok jednotlivě a důchod vychází z výdělků za celou pracovní dráhu.

Nároky ze sociálního zabezpečení v případě nesplnění minimálních nároků na starobní důchod

Od roku 2011 byla zavedena tzv. Garantovaná penze jako dávka zajišťující další příjem k rovnému důchodu v případě, že některá osoba s trvalým pobytem ve Finsku pobírá pouze tento Národní důchod a nikoli již TyEL důchod. Tato dávka je vyplácena ve výši odpovídající méně než 4 % průměrné mzdy v ekonomice měsíčně a v roce 2012 ji pobíralo přibližně 120 000 důchodců. Její výši je nutno posuzovat jen jako doplněk rovné dávky Národní důchod. Dávka je příjmově testovaná nejen na příjmově vztažený důchod, ale i na všechny příjmy z výdělečné činnosti (včetně zahraničí), výnosy z kapitálu a další příjmy.

4.6 Francie

Stručný popis důchodového systému

Francouzský systém důchodového zabezpečení sestává ze tří pilířů. První pilíř je tvořen státním důchodovým pojištěním, druhý doplňkovými zaměstnaneckými systémy ARRCO a AGIRC, které jsou v části odborné literatury řazeny do prvního pilíře, protože jsou povinné a univerzálně rozšířené, a třetím, dobrovolným schématem, které tvoří daňově zvýhodněné životní pojištění a penzijní spoření. Francouzský důchodový systém je v důsledku existence odlišných schémat, dělených podle profesí pojištěnců, značně fragmentovaný. Fragmentace se projevuje zejména odlišnými pojistnými odvody a odlišnou mírou solidarity. Schéma pro zaměstnance veřejného sektoru je obecně více štedré a jeho pravidla jsou pro účastníky benevolentnější než systémy pro zaměstnance soukromých firem. Ve většině případů tak zaměstnanci veřejného sektoru odcházejí do důchodu dříve nebo pobírají vyšší důchody než zaměstnanci soukromého sektoru, i když v rámci reformy se tento rozdíl postupně stírá.

První pilíř je průběžně financován z příspěvků zaměstnanců, zaměstnavatelů a daní. Příspěvky do základního schématu se hradí ve výši 14,95 % vyměřovacího základu, z čehož 6,65 % připadá na zaměstnance a 8,3 % na zaměstnavatele. Jde o základní povinné pojištění - všeobecné schéma pro zaměstnance založené na platbě příspěvků a poskytující důchod v závislosti na výši příspěvků a době přispívání a povinných doplňkových pojištění - odděleně pro zaměstnance a zvláště pro management. Systémem je pokryta veškerá aktivní populace.

Podmínky nároku na dávku a další související prvky systému

Statutární věk odchodu do důchodu v prvním pilíři je stanoven na 60 let a 8 měsíců v základním systému a na 65 let v doplňkových systémech. Neexistuje institut minimální doby pojištění. Na plný důchod vznikne účastníkovi nárok po 41 letech a jedno čtvrtletí pojištění nebo po dosažení důchodového věku. Odchod do důchodu je umožněn v 58 letech těm, jejichž pracovní kariéra započala ve 14 letech a splnili dobu pojištění potřebnou ke vzniku nároku na plný důchod. Od 55 let je umožněno odejít do důchodu osobám s vážným stupněm invalidity. Důchod ze základního systému závisí na délce doby pojištění a výši ročního průměrného příjmu. Rozhodným obdobím je 25 nejlepších let výdělků. V doplňkových schématech závisí důchod na věku odchodu do důchodu a době pojištění, když je vypočítáván přepočtem pomocí tzv. důchodových bodů.

Výše důchodu je přímo závislá na době pojištění, tedy počtu tzv. „příspěvkových čtvrtletí“, která zaměstnanec po čas své pracovní kariéry nasbírání. Následující tabulka udává maximální počet čtvrtletí, které se zaměstnanci započítávají při výpočtu jeho důchodu (čítatel i jmenovatel výše uvedeného vzorce).

Výpočtová formule pro základní schéma (RGAVTS) je dána následujícím vztahem:

$$\text{„průměrný referenční výdělek“} \times \text{„t“} \times \text{„P/165“},$$

kde:

„t“ je tzv. „důchodová sazba“ daná počtem nashromážděných „příspěvkových čtvrtletí“. Pro 16 „čtvrtletí“ je sazba rovna 50 %, při nižším počtu „čtvrtletí“ se snižuje,

4. Případové studie vybraných zemí

„P“ je rovno délce pojištění v „příspěvkových čtvrtletích“. Délka pojištění může nabývat maximálně 165 čtvrtletí a je postupně prodlužována z původních 150 čtvrtletí na cílový stav 166 čtvrtletí,

„průměrný referenční výdělek“ byl postupně stanoven z nejlepších 10 let (do 1993) až na 25 nejlepších let od roku 2008.

Tabulka č. 10 **Maximální počet „příspěvkových čtvrtletí“ zohledněných pro výpočet důchodu**

jedinec narozen	maximální počet „příspěvkových čtvrtletí“
před 1944	150 čtvrtletí
v 1944	152 čtvrtletí
v 1945	154 čtvrtletí
v 1946	156 čtvrtletí
v 1947	158 čtvrtletí
v 1948	160 čtvrtletí
po 1948	161-168 čtvrtletí

*Pozn.: pro narozené po roce 1948 roste maximální počet „čtvrtletí“ o jedno za každý rok. **V současné podobě tak u osoby narozené v r. 1952 bude maximum nastaveno na 165 čtvrtletí***

Zdroj: CNAV (2013)

Pro účely důchodového pojištění je přihlíženo k některým dobám, kdy pojištěný neodváděl příspěvky, jako k době, po kterou je pojištěný. Typicky se jedná o doby, během kterých pojištěný čerpá tyto dávky: nemocenská, mateřská, invalidní důchod, dávky při pracovním úrazu (employment injury benefits). Francouzský důchodový systém zná dále celou řadu dílčích výjimek. Jako „nepříspěvkové doby“ tak dále mohou být posuzovány: doba vojenské služby, specifické případy soudní vazby, specifické případy válečných veteránů, speciální případy, kdy je očekáván brzký odchod do důchodu.

Kolektivními dohodami a zákonem je dále dána výše minimálního a maximálního důchodu. Jestliže osoba splnila podmínku délky pojištění pro plný důchod, pak se v roce 2013 její roční důchod pohybuje mezi 8 416,36 eur (minimum - jedná se o čtvrtinu maximálního vyměřovacího základu) a 18 516 eur (maximum - jedná se o polovinu maximálního vyměřovacího základu). Poměr mezi minimálním a maximálním důchodem zůstává dlouhodobě stejný, protože se odvozuje od maximálního vyměřovacího základu.

Nároky ze sociálního zabezpečení v případě nesplnění minimálních nároků na starobní důchod

Jako garance určitého minimálního příjmu ve stáří, bez ohledu na to, jaká práva získala osoba v důchodovém věku, slouží („Allocation de solidarité aux personnes âgées - ASPA“), tedy Solidární dávka pro starší osoby. Na tuto dávku má nárok každá osoba starší 65 let. Pro osoby se sníženou pracovní schopností o minimálně 50 % či pro pobíratele invalidního důchodu je věková hranice snížena na 60 let. Schéma ASPA je financováno z fondu solidarity určeného speciálně pro starší osoby („Fonds de Solidarité Vieillesse - FSV“). Jde o veřejný fond financovaný z všeobecných poplatků na sociální zabezpečení („Cotisation sociale generalisee“), který je zdrojem financování

i jiných dávek na ochranu sociální pomoci.⁴ Schéma je spravováno zvláštní institucí („Service de l'allocation de solidarite aux personnes agées - SASPA“),⁵ která je kontrolována Pokladnou pro veřejná schémata (“Caisse des Depots et Consignations”). I přes oddělenou administraci schématu od důchodového pojištění však žadatelé o tuto dávku podávají formulář s žádostí u nositele důchodového pojištění CNAV, pokud získali jakýkoli nárok ve schématu základního důchodového pojištění. Pokud nemají v základním důchodovém pojištění vůbec žádná práva, žádají o dávku ASPA přímo správce schématu SASPA.

Dávka solidarity pro starší osoby je poskytována po příjmovém testu, který bere v úvahu situaci osoby 3 měsíce nazpět a stanoví následující meze:

typ domácnosti	roční příjem	měsíční příjem
jednočlenná domácnost	9 447,21 eur	787,27 eur
vícečlenná domácnost	14 667,32 eur	1 222,27 eur

Zdroj: Viz kapitola 4

Dávka následně doplňuje příjem osoby na úroveň uvedenou v tabulce a jde tedy zároveň o maximální výši dávky. Pro jednočlennou domácnost je tak pro osoby starší 65 let garantován příjem na úrovni cca. 27 % průměrné mzdy v ekonomice.

Příjmový test bere v úvahu výhradně tyto příjmy:

- starobní a invalidní důchod,
- příjmy z pracovní činnosti,
- výnosy z nemovitostí či jiného majetku,
- dávky pro hendikepované osoby (allocation aux adultes handicapés).

Z příjmového testu jsou tak vyloučeny:

- hodnota nemovitosti, kde má žadatel trvalé bydliště,
- rodinné dávky,
- penze veteránů,
- dávky na bydlení (allocation de logement sociale - ALS),
- peněžité příspěvky osob, které mají vyživovací povinnost k osobě žadatele.

4.7 Irsko

Stručný popis důchodového systému

Důchodový systém Irska se skládá ze tří pilířů. V rámci prvního pilíře je vyplácena „flat rate“ dávka „Příspěvkového důchodu“ (bez vazby na předchozí příjmy) každému, kdo splní podmínky pro doby pojištění. Toto základní schéma je doplněno druhým schématem „Nepříspěvkového důchodu“, ze kterého je vyplácena dávka

⁴ Zdroj: <http://www.insee.fr/en/methodes/default.asp?page=definitions/contrib-sociale-generalisee.htm>

⁵ Zdroj: https://www.cdc.retraites.fr/portail/spip.php?page=rubrique&id_rubrique=384

(značně nižší) na základě testování příjmů s cílem zajistit důchodcům s nízkými příjmy určitý minimální životní standard. Druhý a třetí pilíř pak doplňuje tento základ systému.

První pilíř je financován průběžně. V rámci „Nepříspěvkového důchodu“ rezidentům zaručuje minimální životní standard příjmově testovaná dávka, která je financována z daní. Nejdůležitějším prvkem důchodového zabezpečení je však druhá vrstva tvořená schématem financovaným z příspěvků zaměstnance a zaměstnavatele s „flat rate“ důchodovou dávkou. Zaměstnanci platí 4 % z vyměřovacího základu, pokud jejich příjem přesáhl 300 eur týdně. Od toho příjmu se pro účely vyměřovacího základu odečítá „nezdanitelné minimum“ ve výši 127 eur týdně. Maximální roční vyměřovací základ může být 46 600 eur. Pro zaměstnavatele jsou stanoveny dvě pojistné sazby podle příjmu, do 356 eur týdně je stanovena sazba 8,5 %, pro příjmy nad tuto hranici je sazba 10,75 % ze všech vyplácených mezd. Pro zaměstnavatele není stanovena horní hranice vyměřovacího základu. OSVČ platí 3 % ze svých příjmů, nemají stanovenou horní hranici vyměřovacího základu.

Druhý pilíř irského důchodového systému pokrývá postupně stále vyšší procento ekonomicky aktivních osob a jeho význam narůstá. Ve výplatní fázi však dosud je pouze zlomek účastníků.

Podmínky nároku na dávku a další související prvky systému

Nárok na dávku ve schématu „Příspěvkového důchodu“ získá účastník pokud:

- dosáhl věkové hranice 65 let,
- byl pojištěn již před 56. rokem života,
- dosáhl pojištěnec důchodového věku po 6. dubnu 2012, musí vykázat 520 týdenních příspěvků (tj. 10 let), pokud dosáhl důchodového věku po 2. dubnu 2002, musí prokázat 260 zaplacených příspěvků,
- roční průměr počtu týdenních příspěvků je minimálně 10 příspěvků od roku 1953 (nebo od prvního vstupu do zaměstnání) do konce daňového roku před dosažením věku 65 let.

Výše „flat rate“ dávky příspěvkového schématu není odvozena od výše předchozích příjmů a je vládou každoročně upravována. V současnosti je přibližně na úrovni třetiny průměrné hrubé mzdy a v roce 2013 dosahovala výše 230 eur týdně, což odpovídá přibližně 29 % průměrné mzdy v ekonomice.

Nároky ze sociálního zabezpečení v případě nesplnění minimálních nároků na starobní důchod

Po dosažení věkové hranice 66 let vzniká každé osobě s trvalým pobytem na území státu nárok na „Nepříspěvkový důchod“ bez ohledu na to, zda odchází do důchodu ze zaměstnání, ve kterém se platilo pojistné, a bez ohledu na požadovaný průměrný počet týdenních příspěvků. Schéma poskytuje maximálně dávku odpovídající 27 % průměrné mzdy v ekonomice.

Dávka je na rozdíl od příspěvkového důchodu podrobena příjmovému a majetkovému testu. Je poskytnuta v plné výši pouze 200 eur týdně příjvídělkou a do výše majetku odpovídajícího kapitálu ve výši 20 000 eur.

Flat rate příspěvkové schéma základního systému představuje základní prvek důchodového systému, ale příjmově testované nepříspěvkové schéma hraje velmi

důležitou roli. Ještě na počátku 90. let pobíralo tuto dávku 28 % osob starších 65 let (v té době šlo o předcházející schéma Old Age pension), v současnosti pobírá tuto příjmově testovanou dávku asi 20 % osob starších 65 let a její význam postupně klesá. V souladu s tím, jak vláda zvyšuje plný „Příspěvkový důchod“, roste počet osob krytých zaměstnaneckými schémata druhého pilíře, klesá počet důchodců, kteří žádají o dávku vyplácenou na základě testování příjmu. Schéma „Nepříspěvkového důchodu“ je součástí důchodového systému, ale je financováno plně z daní. Má kořeny již v roce 1909. Jedná se vlastně o reformovanou původní podobu zabezpečení na stáří, která je postupně zastiňována novějšími schémata.

4.8 Itálie

Stručný popis důchodového systému

Itálie má systém důchodového zabezpečení tvořený třemi pilíři. První je veřejný systém povinného pojištění průběžně financovaný, druhý pilíř tvoří doplňková zaměstnanecká fondová schémata a třetí pilíř je založen na soukromém individuálním pojištění.

Italský systém povinného pojištění financovaného příspěvků je rozdělen na dvě části, na systém sociálního pojištění před reformou v roce 1996 a na NDC systém po roce 1996. Pojištění je povinné pro všechny zaměstnance privátního sektoru, zvláštní schémata jsou pro OSVC, farmáře a další nepočetné skupiny. Nárok na důchod vzniká po 20 letech přispívání do systému pro osoby pojištěné před 1.1.1996 a po 5 letech pro osoby pojištěné po 1.1.1996. Podmínkou pro získání plného důchodu je získání 40 let placení příspěvků. Statutární věková hranice odchodu do důchodu je stanovena pro pojištěné před 1.1.1996 na 65 let pro muže a 60 let pro ženy (pro těžce postižené - minimálně 80 % - a pro slepé je to 60 let pro muže a 55 pro ženy) a pro pojištěné po 1.1.1996 je umožněn flexibilní odchod do důchodu ve věku 57 až 65 let. Předčasný důchod je umožněn osobám pojištěným dle starého systému, a to v 57 letech za podmínky 35 let přispívání do systému anebo bez omezení věku po 37 letech přispívání do systému. Dále existuje možnost předčasného důchodu pro zaměstnance firmy, která se dostala do ekonomických potíží, a to až o pět let dříve, než je normální důchodový věk. V novém NDC systému je možnost předčasného odchodu do důchodu pro osoby v rizikových provozech a matky v domácnosti. Předčasný důchod v NDC systému není nijak sankcionován, vypočítá se na základě naděje dožití. Výše důchodu je v zásadě závislá na době pojištění a výši výdělku. Pro osoby pojištěné před 1.1.1996 je to čistě otázka doby pojištění a výdělků (posledních 5 let) se stanoveným stropem 99 034 eur ročně. Pro osoby pojištěné od 1.1.1996 je důchod zjišťován kapitalizací každoročních příspěvků (ve výši 33 % mzdy) dle pětiletého klouzavého průměru vývoje HDP. Celková výše důchodu pak závisí na sumě nashromážděné na pomyslném účtu jednotlivce a na jím zvoleném věku odchodu do důchodu (a s tím spojenou nadějí dožití). Minimální ani maximální výše důchodu od 1.1.1996 neexistují.

Financování (nového) důchodového systému v Itálii je na základě příspěvků zaměstnance a zaměstnavatele. Příspěvky jsou hrazeny v celkové výši 32,7 % a mezi zaměstnance a zaměstnavatele jsou rozděleny následovně: zaměstnanec 8,89 % a zaměstnavatel 23,81 %. Příspěvky do systému nejsou seshora omezeny. Stát se podílí na starém důchodovém systému kompletní úhradou tzv. sociálních důchodů, předčasných důchodů a doplatků do minimálních důchodů.

Podmínky nároku na dávku a další související prvky systému

Podmínkou ke vzniku nároku na důchod je vedle dosažení věkové hranice pro odchod do důchodu 20 let doby pojištění. Pokud některý žadatel nesplní tuto podmínku, může získat nárok na důchod v okamžiku dosažení věkové hranice o pět let vyšší než je standardní důchodový věk, a to pod podmínkou splnění doby pojištění 5 let. Osoby, které nesplní ani tuto podmínku, mají nárok na tzv. Assegno Sociale (viz níže). Minimální doba pojištění neplatí pro osoby, které se účastní nového NDC systému.

Předčasný důchod je umožněn osobám pojištěným dle starého systému, a to v 60 letech za podmínky 35 let přispívání. Dále existuje možnost předčasného důchodu pro zaměstnance firmy, která se dostala do ekonomických potíží, a to až o pět let dříve, než je standardní důchodový věk. V novém NDC systému je možnost předčasného odchodu do důchodu pro osoby v rizikových provozech a matky v domácnosti. Předčasný důchod v NDC systému není nijak sankcionován, vypočítá se na základě naděje dožití.

Po roce 1995 můžeme rozlišit dva režimy starobních důchodů:

Kategorie 1: pro osoby, které před rokem 1996 dosáhly 18 a více let důchodového pojištění, platí starý systém. Výpočet dávky je dán degresivní formulí:

$$\text{důchod} = \text{„průměrný referenční plat“} \times \text{„t“} \times \text{„n“},$$

kde:

„t“ je rovno klouzavé „důchodové sazbě“,

„p“ je rovno délce pojištění v letech s maximem 42 let a 5 měsíců (respektive 41 let a 5 měsíců pro ženy),

„průměrný referenční plat“ v intencích Amantovy reformy (tzn. jiná pravidla pro referenční plat před a po r. 1992).

Délka doby pojištění pro tuto kategorii osob spoluurčuje i výši důchodové dávky. Zákon stanoví cílový maximální náhradový poměr, na který má účastník schématu nárok, pokud dosáhne předepsanou délku pojištění. Tato doba pojištění je v roce 2013 pro muže 42 let a 5 měsíců a pro ženy 41 let a 5 měsíců. Původně byl plný důchod chápán jako možnost odejít do důchodu po 40 letech pojištění, což bylo považováno za dlouhou kariéru. S tím, jak začal postupně růst statutární důchodový věk, se stal koncept velice problematickým a byl předmětem řady diskusí, a to zejména po genderové diferenciaci uskutečněné po roce 2008. Nakonec byl zrušen.

Kategorie 2: pro osoby, jejichž důchodové pojištění vzniklo po roce 1995, jsou pravidla pro výpočet důchodové dávky blízká pravidlům obecného NDC systému. V tomto novém systému je chápán koncept plného důchodu jako počet let pojištění, po němž lze odejít do důchodu bez ohledu na věk pojištěnce.

Nároky ze sociálního zabezpečení v případě nesplnění minimálních nároků na starobní důchod

Assegno Sociale je dávka vyplácená Národním institutem sociálního zabezpečení financovaná z daňových příjmů státu. Byla nově zavedena namísto staršího schématu s obdobným posláním. Jeho hodnota je v roce 2013 nastavena na 442,30 eur měsíčně (což je při třinácti výplatách ročně rovno roční dávce 5 749,90 eur. To je cca 20 % průměrné mzdy a přibližně 55 % průměrného důchodu z prvního pilíře v roce 2013.

Podmínkou výplaty je dosažení věkové hranice o pět let vyšší, než je standardní důchodový věk. Dávka je příjmově testována na limit příjmů ve výši dávky, tedy 20 % průměrné mzdy a dvojnásobek u manželů žijících společně. Do příjmového testu se nezapočítávají obecné sociální příplatky a dávky na bydlení.

4.9 Kanada

Stručný popis důchodového systému

Důchodový systém Kanady má tři složky: průběžně financovaná schémata „Old Age Security“ (OAS) poskytující rovný základní důchod a „Canada Pension Plan“ (viz níže). Další složku tvoří fondově financovaná důchodová schémata. „Canada Pension Plan“ (CPP) pokrývá riziko invalidity, stáří a smrti, je to hybridně financované, dávkově definované schéma, v němž je důchodová dávka odvozena od předdůchodových příjmů pojištěnce. Šlo původně o čistě průběžně financované schéma, od roku 1977 byl do něj zaveden prvek fondový - rezervní fond. Příspěvky za zaměstnance i osoby samostatně výdělečně činné jsou odváděny z výdělku mezi 3 500 a 51 100 kanadských dolarů (pro rok 2013). Zaměstnanci odvádí 4,95 % hrubé mzdy stejně jako zaměstnavatel, celkem tedy činí pojistná sazba 9,9 % hrubé mzdy. Osoby samostatně výdělečně činné odvádí příspěvek v plné výši 9,9 % příjmu (tedy zisku před zdaněním).

Podmínky nároku na dávku a další související prvky systému

Základní schéma „Old Age Security pension“ (OAS) garantuje rovnou dávku všem osobám s trvalým pobytem v Kanadě, které překročily věkovou hranici 65 let. V roce 2013 je poskytována dávka ve výši 549,89 kanadských dolarů měsíčně. Dávka je zdaněna, pokud překročí roční příjmy oprávněné osoby 67 668 kanadských dolarů. Nárok na dávku podléhá příjmovému testu na roční příjem 110 878 kanadských dolarů ročně. Na tento důchod má osoba důchodového věku nárok, pokud měla trvalý pobyt na území Kanady minimálně 40 let po 18. roku věku.

„Canada Pension Plan“ bylo založeno v roce 1966 jako další vrstva systému, má garantovat zachování jisté životní úrovně z předchozí životní fáze, jde o schéma ovládané pojistnými principy s velmi těsnou vazbou dávky na odváděné pojistné.

Podmínkou vzniku nároku na důchodovou dávku je:

- dosažení důchodového věku (65 let),
- splnění minimální doby pojištění,
- ukončení výplaty invalidního důchodu.

Důchodová dávka byla koncipována tak, aby dosáhla 25 % průměrného indexovaného měsíčního referenčního výdělku stanoveného za rozhodné období.

Výpočtovou formuli tedy lze vyjádřit: rozhodný příjem x doba pojištění x procentní sazba.

Doba pojištění je uvedena v počtu let. Procentní měsíční sazba je stanovena na úrovni 0,625 %. Doba pojištění se počítá od začátku výdělečné činnosti zakládající povinnou účast na pojištění, nejdříve však od 18 let či od roku 1966 (kdy bylo schéma založeno). Ukončuje se žádostí o důchod, smrtí nebo v případě přesluhování okamžikem dosažení věkové hranice 70 let. Nad tuto věkovou hranici neodvádí výdělečně

činná osoba pojistné a nemůže získat další dobu pojištění. Pro účely výpočtu průměrného vyměřovacího základu je automaticky vyloučeno 15 % celkové doby, kdy pojištěnec dosáhl během pracovní kariéry nejnižších příjmů, do doby pojištění se mu však i tato doba počítá. Pro stanovení výše ročního vyměřovacího základu je rozhodný hrubý roční příjem, který je shodný se zdanitelným příjmem. Je však limitován dolní mezi 3 500 kanadských dolarů a horní mezi 51 100 kanadských dolarů.

Nároky ze sociálního zabezpečení v případě nesplnění minimálních nároků na starobní důchod

Pokud nesplňuje žadatel o důchod minimální podmínky pro získání „Old Age Security Pension“, má nárok na „Guaranteed Income Supplement“ (GIS), pokud překročil věkovou hranici 65 let, je občanem Kanady nebo má na jejím území právo trvalého pobytu nebo žije v Kanadě aspoň 10 let. Pro osoby, které splňují minimální podmínky pro pobírání této dávky a mají velmi nízké nebo žádné další příjmy, stát z daní financuje ještě příjmově testovanou dávku „Guaranteed Income Supplement“ (GIS). Je testována na veškeré příjmy a závisí na rodinném stavu. Na konci roku 2012 garantovala minimální příjem na úrovni 732,36 kanadských dolarů měsíčně pro nesezdané a 485,61 kanadských dolarů měsíčně pro každého z manželské dvojice.

4.10 Litva

Stručný popis důchodového systému

Litva má dvoupilířový systém důchodového zabezpečení. První pilíř je dvousložkový, druhý neexistuje a třetí pilíř je zastoupen kolektivním a individuálním pojištěním. Litva si jako svůj model povinného důchodového zabezpečení (první pilíř) zvolila příspěvkově financovaný systém složený ze dvou schémat. Systém je povinný pro ekonomicky aktivní osoby (zaměstnanec a OSVČ). Ke změně na dvousložkový první pilíř došlo v roce 2004, kdy bylo zavedeno vedle již existujícího průběžně příspěvkově financovaného schématu druhé fondově financované schéma, ve kterém jsou fondy spravovány soukromými společnostmi. Příspěvky ve výši 23,3 % hrubé mzdy hradí zaměstnanec a zaměstnavatel. Zaměstnanec hradí 3 % hrubé mzdy, zaměstnavatel 23,3 %. Část odvodů na důchodové zabezpečení je možno přesměřovat do soukromé složky prvního pilíře. Podíl hrubé mzdy, který bylo možno vyvést, postupně klesal z 5,5 % hrubé mzdy na 2 % v roce 2010. Důchodový věk je nastaven na 62,5 let pro muže a 60 let pro ženy. Předčasný důchod je umožněn za splnění následujících podmínek: minimálně 30 let pojištění, registrace na pracovním úřadě jako nezaměstnaná osoba po dobu minimálně 12 měsíců a věk maximálně o pět let nižší, nežli je zákonný věk odchodu do důchodu. Předčasný důchod je krácen o 0,4 % za každý měsíc předčasného odchodu. Důchod z prvního pilíře sestává ze dvou částí, plošné „flat rate“ části, která je stanovena vládou a neměla by být nižší než 110 % životního minima, a z části závislé na počtu let pojištění a výši příjmu, ze kterého byly odváděny příspěvky na důchodové pojištění. Pro účastníky druhého schématu se snižuje část důchodu závislá na příjmech adekvátně sníženým odvodům do prvního pilíře.

Podmínky nároku na dávku a další související prvky systému

Podmínkou pro nárok na důchod z prvního pilíře v Litvě je splnění doby pojištění 15 let. Pokud nesplní pojištěnec tuto podmínku, nemá nárok na důchod z prvního pilíře.

Doba pojištění slouží i jako podmínka pro získání plného důchodu. Důchodová dávka v Litvě je konstruována jako tříložková:

$$D = Z + d + p,$$

kde Z je základní rovnou dávkou, na kterou má v plné výši pojištěnec nárok pouze v případě splnění doby pojištění 30 let. V případě, že vykáže kratší dobu, je dávka proporcionalně krácena. Pokud získá dobu delší, nezvýší to tuto složku. Tento vztah lze vyjádřit jako $Z = P \times 1,1 \times z$. Rovná dávka z je v roce 2013 nastavena vládou na výši 360 eur měsíčně.

„d“ ve výpočtové formuli reprezentuje doplněk zavedený v roce 2007 s cílem zohlednit účast na pojištění ve vyšším věku. S tímto cílem parlament přijal zákon zohledňující i dobu účasti po získání nároku na plnou dávku.

$$\text{„d“} = 0,03 \times (P - 30) \times z, \text{ pokud } P \text{ je vyšší než } 30$$

Doba pojištění v délce 30 let je zároveň podmínkou pro odchod do předčasného důchodu. Ten je možný maximálně 5 let před statutárním důchodovým věkem.

Nároky ze sociálního zabezpečení v případě nesplnění minimálních nároků na starobní důchod

Osoby, které nemají nárok na důchod, mohou získat „Důchod sociální pomoci“, který je rovnou dávkou na úrovni necelých 20 % průměrné mzdy. Přístup k dávce mají všechny osoby, které překročily důchodový věk s právem trvalého pobytu v Litvě. Dávka je příjmově testována na všechny druhy příjmů. Nejde o speciální schéma pro osoby v důchodu, ale na dávku mají nárok i všechny osoby, jejichž schopnost pracovat je v důsledku zdravotních problémů snížena o 45 % a více. Schéma sociálního důchodu je financováno ze státního rozpočtu a administrováno Státním fondem sociálního pojištění.

4.11 Lotyšsko

Stručný popis důchodového systému

V Lotyšsku je zaveden systém důchodového zabezpečení, kde první pilíř je tvořený dvěma schémata, která jsou povinná. První schéma představuje NDC schéma, druhé schéma je podle vzoru švédského fondového pilíře organizované fondové schéma. První pilíř je financován z příspěvků zaměstnance a zaměstnavatele dohromady dosahující sazby 20 %. Poměr příspěvků do obou schémat se měl podle původního záměru reformy postupně zvyšovat ve prospěch fondového pilíře, až by dosáhl poměru jedna ku jedné. V důsledku zvýšeného tlaku na veřejné rozpočty byly odvody dočasně omezeny ve prospěch státem provozovaného průběžně financovaného schématu a nastavení se každý rok mění. Druhý pilíř ve smyslu zaměstnaneckých fondů neexistuje a třetí pilíř je zastoupen kolektivním a individuálním pojištěním. V systému je dále zaručena minimální výše starobního důchodu, jeho garance je financována v rámci rozpočtu sociálního pojištění.

Podmínky nároku na dávku a další související prvky systému

Podmínkou nároku na starobní důchod je vedle dosažení statutárního důchodového věku 10 let účasti. Pro nárok na odchod do předčasného důchodu je třeba získat minimálně 30 let pojištění. Tyto podmínky neplatí pro osoby pronásledované politicky před rokem 1991 a pro osoby postižené neštěstím v Černobylu. Doba pojištění podmiňuje i nárok na minimální dávku v rámci nového schématu NDC. Po získání doby pojištění kratší než 20 let je minimální důchod 49,50 Lats, v případě získání doby pojištění do 30 let je minimální důchod 58,50 Lats, v případě získání doby pojištění do 40 let je minimální důchod 67,50 Lats a v případě získání doby pojištění delší než 40 let je minimální důchod 76,50 Lats. Důchodová dávka je stanovena v souladu s pravidly NDC jako příspěvkově definovaná. V druhém pilíři je dávka stanovena podle stejných principů.

Nároky ze sociálního zabezpečení v případě nesplnění minimálních nároků na starobní důchod

V případě, že získá osoba v důchodovém věku kratší dobu pojištění než 10 let, náleží jí dávka speciálního schématu sociální pomoci „Státní sociální důchod“. Dávky jsou příjmově testovány na všechny druhy příjmů a jsou vypláceny ve výši 45 Lats měsíčně. Pro osoby invalidní od dětství je stanovena výše dávky 75 Lats. Schéma je financováno ze státního rozpočtu.

4.12 Lucembursko

Stručný popis důchodového systému

Důchodové pojištění v Lucembursku je postaveno na třech pilířích, ale druhé dva pilíře jsou vzhledem k povaze a dostatečnosti dávek z pilíře základního jen málo využívané. Druhý pilíř představuje dobrovolné zaměstnanecké kolektivní připojištění a třetí pilíř jsou daňově zvýhodněné investice do finančních instrumentů zabezpečení ve stáří.

První pilíř důchodového systému Lucemburska zahrnuje obecné schéma pro zaměstnance v soukromém sektoru a OSVČ a speciální schéma pro zaměstnance ve státním sektoru. Základní schéma prvního pilíře je organizováno na principu pojištění s garancí minimálního důchodu a poskytuje velmi vysokou míru náhrady pracovních příjmů. Je financováno z příspěvků (zaměstnavatelů a zaměstnanců) a státního rozpočtu. Celková sazba je stanovena na 24 % vyměřovacího základu (hrubé mzdy), z níž každý z výše zmíněných subjektů hradí stejný díl (8 %). Maximální vyměřovací základ je na úrovni pětinasobku minimální mzdy. Stát se dále podílí na úhradě 50 % mzdových a administrativních nákladů na systém.

Mohutný první pilíř nechává jen omezený prostor pro uplatnění druhého a třetího pilíře. Pracovník s průměrným výdělkem z prvního pilíře oproti předdůchodovým příjmům dosahuje při překročení doby pojištění 40 let náhradový poměr téměř 100 %. Zaměstnanecká penzijní schémata se vyvinula hlavně v zahraničních nebo velkých průmyslových nebo obchodních společnostech a v bankovním sektoru. V podnicích, kde jsou zavedena, jsou povinná pro všechny zaměstnance, kteří splňují podmínky stanovené pro účast v nich. Schémata mohou být jak příspěvkově, tak dávkově definovaná. V roce 2003 byla zavedena přibližně 870 zaměstnavateli a podle odhadů se jich účastnilo 50 000 pracovníků.

Od roku 2002 je účinná nová legislativní úprava, která podporuje individuální úspory na stáří cestou daňového zvýhodnění. Naspořené prostředky nelze stáhnout před 60. rokem věku, nejpozději však v 75 letech. Oprávněný se může rozhodnout pro úhrnnou výplatu maximálně poloviny úspor, zbytek musí být vyplácen formou anuity. Úhrnná částka je zdaněna ve snížené daňové sazbě v celé výši a anuita pouze v poloviční výši. V roce 2005 celková aktiva fondů v tomto pilíři dosahovala 0,6 % HDP.

Podmínky nároku na dávku a další související prvky systému

Podmínkou nároku je získání minimálně 120 měsíců pojištění. Pro nárok na plný důchod je nutno dosáhnout doby pojištění 40 let. Statutární věková hranice odchodu do důchodu je 65 let pro obě pohlaví. Je možný odchod do předčasného důchodu, v 60 letech pod podmínku doby pojištění včetně náhradních dob ve výši 480 měsíců či v 57 letech pod podmínkou doby pojištění v délce 480 měsíců.

Důchodová dávka má tři složky vyplácené v souhrnu: „flat rate“ dávku a dávku odvozenou od předchozího výdělku. „Flat rate“ dávka důchodu je podmíněna pouze dobou účasti a je rovna přibližně 12 % průměrného výdělku. Je definována jako 23,5 % minimálního příjmu a nárok na ni má každá osoba s dobou pojištění 40 let a více. V roce 2013 dávka stanovená pro osobu, která dosáhla plného důchodu v tomto smyslu, dosahovala 453 eur měsíčně. Za každý rok, který pojištěnci chybí ke splnění nároku na plný důchod, je snížena tato složka o 1/40. Při překročení doby pojištění 40 let již tato složka neroste.

Druhá složka důchodu je plně odvozena od výše výdělku během pracovní kariéry. Průměrný vyměřovací základ zaznamenaný za celou dobu pojištění se násobí 1,85 % za rok. Třetí složka zhodnocuje rozhodný příjem mírou 0,01 % za každý rok účasti na pojištění po překročení věkové hranice 55 let a každý rok nad dobu pojištění 38 let. Maximálně lze takto získat jako bonus za účast na pojištění 2,05 % vyměřovacího základu. Minimální důchod je garantován po překročení 20 let pojištění na úrovni 45 % minimálního vyměřovacího základu, při splnění doby pojištění 40 let je stanoven na 90 % z minimálního vyměřovacího základu. Maximální důchod je stanoven na 5/6 z maximálního vyměřovacího základu (6 256 eur). Důchody jsou automaticky valorizovány vždy, když ceny vzrostou o 2,5 %. Každé dva roky je navíc revidován růst reálných mezd. Na jeho základě může vláda se souhlasem parlamentu přistoupit k další valorizaci. Valorizace dle vývoje mezd však není automatická, i když v minulosti byla běžnou praxí.

Minimální doba pojištění je stanovena na 10 let účasti v systému (podle kapitoly 5 Směrnice 883/2004/EU stanoví článek č. 183 zákona, o sociálním zabezpečení, že se do této doby započítává i doba pojištění získaná v rámci systému soc. zabezpečení jiného členského státu EU. Odchod do předčasného důchodu je možný pouze po získání 40 let pojištění. Do doby pojištění jsou zahrnuta i období nezaměstnanosti, kdy hradí příspěvky z jedné třetiny pojištěnec, ze dvou třetin stát. Do doby pojištění je zahrnuta i doba péče o dítě (2 roky za každé dítě), kdy je za vyměřovací základ brán výdělek bezprostředně před nástupem na rodičovskou/mateřskou dovolenou. Současný stav, kdy je plný důchod poskytován po 40 letech pojištění a výpočtová formule jako celek poskytuje velmi vysoký náhradový poměr při této době pojištění a odchodu do důchodu v okamžiku dosažení důchodového věku, je předmětem diskuse od roku 2010, kdy se v příjmové stránce bilance důchodového účtu projevil výpadek související s hospodářskou krizí. Debata je institucionalizována v rámci tripartity na celostátní úrovni, ale dosud nedošlo k žádným posunům v legislativě. Předmětem diskuse je zejména snaha o snížení náhradového poměru a výraznější zohlednění práce po překročení věkové

hranice pro odchod do důchodu a překročení 40 let potřebných pro nárok na plný důchod.

Pokud pojištěnec nezíská minimální dobu pojištění, nemá nárok na důchodovou dávku. Může z tohoto titulu zažádat o navrácení veškerých plateb do schématu (vzhledem k tomu, že 1/3 příspěvků hradí stát, získá zpět pouze 2/3 příspěvků připsaných na účet. Kompenzace bere v úvahu vývoj hodnoty prostředků indexací podle cen (čl. č. 213 ZSZ).

Zákon umožňuje v případě povinné účasti v systému nejméně v délce 12 měsíců pokračovat v platbách pojištění nebo i zpětně doplatit minulé období. Maximálně lze takto dokoupit ale pouze 5 let.

Nároky ze sociálního zabezpečení v případě nesplnění minimálních nároků na starobní důchod

Osoby, které překročily věkovou hranici pro odchod do důchodu 65 let a nesplnily minimální dobu pojištění, mají nárok na obecný minimální garantovaný příjem (v říjnu 2013 1 348 eur pro jednočlennou domácnost).

4.13 Maďarsko

Stručný popis důchodového systému

Maďarsko bylo první zemí střední Evropy, která se rozhodla zavést povinný fondový systém (v roce 1998). Maďarský systém důchodového zabezpečení vytvořený po této reformě byl dvoupilířový, přičemž první povinný pilíř byl vystavěn ze dvou schémat. První schéma představuje státní průběžně financovaný systém pojištění a druhým schématem fungujícím na principu spoření až do znárodnění v roce 2012 bylo povinné fondové schéma. Nepovinný pilíř je založen na individuálním spoření podpořeném daňovými úlevami. Základní systém je povinný pro populaci v aktivním věku (zaměstnanci a OSVČ). Nárok na řádný důchod získává pojištěnec dovršením věku 62 let. Pro určité skupiny obyvatel (vykonávajících náročnou práci po dobu minimálně 10 let pro muže nebo 8 let pro ženy) je umožněn předčasný odchod do důchodu o 2 roky dříve. Důchod z prvního pilíře je závislý na výši příjmů (zohledňovaných od roku 1988) a na době pojištění. Dávka z druhého pilíře měla záviset na výši naakumulovaných prostředků a jejich zhodnocení. Po zrušení povinnosti se účastnit tohoto schématu a otevření možnosti návratu zpět do státního schématu, kdy byli účastníci výrazně motivováni k opuštění fondového pilíře, byl nakonec tento pilíř zrušen. Cílem bylo získat přístup k naspořeným prostředkům, které bylo třeba použít k financování deficitu státního schématu. Minimální důchod ze základního průběžně financovaného schématu je garantován za předpokladu získané doby pojištění alespoň 20 let. Schéma je financováno příspěvků zaměstnanců, zaměstnavatelů a daněmi, druhé, příspěvků pojištěných osob. Příspěvky placené na pojištění do prvního pilíře obsahují kromě starobních i invalidní a pozůstalostní důchody. Zaměstnanec platí 8,5 % hrubých příjmů. Zaměstnavatel platí 18 % z hrubých mezd.

Podmínky nároku na dávku a další související prvky systému

Minimální doba pojištění pro získání nároku na důchod je 15 let. Tuto podmínku splňuje naprostá většina osob, které v posledních deseti letech dosahují věkové hranice

pro odchod do důchodu. To souvisí s plnou zaměstnaností v době socialistického hospodářství. Snížená míra zaměstnanosti po přechodu na tržní hospodářství se začne projevovat až v následujících desetiletích. Pokud podmínku žadatel nesplňuje, nemá nárok na důchod z prvního pilíře.

Nároky ze sociálního zabezpečení v případě nesplnění minimálních nároků na starobní důchod

Pokud žadatel nezíská potřebnou dobu pojištění v důchodovém systému, může získat dávku ze schématu "Időskorúak járadéka", což je dávka ve stáří pro osoby s trvalým pobytem na území Maďarska. Její výše se liší podle toho, jestli žije osoba v jednočlenné domácnosti 28 500 (95 eur) - 18 % průměrné mzdy, nebo v manželství - 15 % průměrné mzdy. Pro osoby žijící v jednočlenné domácnosti nad 75 let je dávka zvýšena na 25 % průměrné mzdy. Dávka je hrazena ze státního rozpočtu a je spravována místními samosprávami.

4.14 Malta

Stručný popis důchodového systému

Důchodový systém je založen na třech pilířích. Základem je veřejný pilíř postavený na průběžném financování, který poskytuje dávku cílenou na náhradový poměr 66 % referenčního příjmu. Zaměstnanci a zaměstnavatelé hradí každý 10 % hrubé mzdy a stát dotuje deficit schématu až ve výši 50 % ročních nákladů. Věková hranice pro odchod do důchodu se postupně zvyšuje z 62 na 65 let. S tím se postupně prodlužuje doba pojištění potřebná k získání nároku na plný důchod. Druhý pilíř organizovaný na principu zaměstnaneckých fondů hraje postupně větší úlohu, ale dosud jen velmi malý počet účastníků je ve výplatní fázi.

Podmínky nároku na dávku a další související prvky systému

Vedle dosažení důchodového věku je stanovena jako podmínka získání nároku na důchodovou dávku minimální doba pojištění 10 let. Jako rok účasti je přitom započítán pouze takový kalendářní rok, kdy účastník zaplatil minimálně 15 týdenních příspěvků. Dávka ve veřejném schématu se stanoví pod podmínkou dosažení doby pojištění 40 let jako 2/3 průměrného vyměřovacího základu. Jde o cílové nastavení, kdy je doba potřebná k získání plného důchodu od roku 2007 postupně zvyšována z 30 let na 40. Pokud dosahuje pojištěnec kratší doby pojištění, než je doba potřebná k získání nároku na plný důchod, je mu dávka proporcionálně krácena. Vyšší náhradu vyměřovacího základu než 2/3 nelze získat. Vyměřovací základ je stanoven podle příjmů v 10 nejlepších letech z posledních 40 let pojištění (dříve 3 nejlepší roky z posledních 10 let). Vyměřovací základ je omezen nastavením maximálního vyměřovacího základu pojištění na 17 470 eur (respektive 20 964 eur pro osoby narozené po roce 1960).

Nároky ze sociálního zabezpečení v případě nesplnění minimálních nároků na starobní důchod

Pokud nezískala osoba v důchodovém věku nárok na důchod, může zažádat o příjmově testovanou dávku financovanou z daní. Tato dávka nazývaná „Age Pension“

je poskytována pod podmínkou, že roční příjem nepřekračuje 23 000 eur (u manželů žijících ve společné domácnosti 14 000 eur).

4.15 Německo

Stručný popis důchodového systému

Německý systém starobního zabezpečení je třípilířový, kdy první pilíř je představován zákonným důchodovým pojištěním, schématem důchodového pojištění pro státní zaměstnance a schématem důchodového pojištění pro zemědělce. Druhý pilíř představuje podnikové zabezpečení a třetí pilíř je starobní zabezpečení na soukromé bázi.

První pilíř důchodového systému v Německu je založen na sociálním pojištění, průběžně financovaném příspěvků a daněmi. Systém sociálního pojištění v Německu je povinný pro všechny zaměstnance a pro určité skupiny OSVČ. Dobrovolná účast je možná. Minimální dobou pojištění, po které vznikne nárok na dávku ze systému, je 5 let. Statutární věková hranice pro odchod do důchodu je v Německu stanovena na 65 let, s možností odchodu do předčasného důchodu od 63 let (60 let pro zdravotně postižené). Předčasné důchody jsou kráceny. Dávka důchodu je závislá na objemu příjmů, ze kterých bylo placeno pojistné, a na době pojištění. Pojistné je stanoveno procentem z příjmů a je placeno napůl zaměstnavatelem a zaměstnancem. Aktuální sazba pojistného je 19,9 % z příjmů. Pojistné je ohraničeno maximálním vyměřovacím základem. Systém důchodového pojištění v Německu je částečně financován též státními dotacemi, které závisí na vývoji hrubých mezd a příspěvkové sazby. Dále jsou financovány některé uznávané náhradní doby pojištění (výchova dětí), které jsou dopláceny paušálními platbami. Celkové státní dotace pokrývají zhruba 32 % celkových výdajů důchodového systému a jsou financovány z daní.

Podmínky nároku na dávku a další související prvky systému

Podmínkou pro vznik nároku na důchod v Německu je vedle dosažení statutárního důchodového věku splnění minimální doby pojištění 5 let. Vzhledem k tomu, že při výpočtu důchodu je v Německu zohledňována doba placení příspěvků i doba bez přispívání (započitatelná doba, připočitatelná doba, náhradní doba), týká se tato podmínka reálně velmi nízkého počtu osob a nejaktuálnější je mezi přistěhovalci. Výše důchodu je závislá na výši zaplacených příspěvků a počtu let bez jakýchkoli deformací, takže osobám s krátkou dobou pojištění vzniká nárok na velmi malý důchod. Systém navíc negarantuje minimální důchod.

Nároky ze sociálního zabezpečení v případě nesplnění minimálních nároků na starobní důchod

Pokud osoba s trvalým pobytem v Německu nemá nárok na starobní důchod, v okamžiku dosažení důchodového věku je odkázána na obecnou sociální síť a její dávky. Nejpravděpodobněji by získala dávku v rámci schématu „Grundsicherung im Alter und bei Erwerbsminderung“ pro osoby starší 18 let s trvale redukovanou schopností pracovat a osoby starší 65 let. Schéma je příjmově a majetkově testované, ale test je oproti obecnému schématu („Sozialhilfe“) mírnější a brání stigmatizaci osob, které mají nízké důchody. Toto schéma bylo zavedeno v roce 2003 a je součástí obecné sociální sítě financované z daní. Další možností je získat dávku obecného

schématu garantujícího minimální příjem všem obyvatelům s trvalým pobytem („Sozialhilfe“) zavedeného v roce 1962.

4.16 Nizozemsko

Stručný popis důchodového systému

System důchodového pojištění v Nizozemsku je rozdělen do třech pilířů. První pilíř je povinný pro všechny obyvatele, poskytující „flat rate“ dávky v závislosti na rodinném stavu a financovaný z příspěvků placených z výdělků. Výše důchodové dávky závisí na době pojištění a na rodinném stavu. System je financován společně s pozůstalostními důchody příspěvků zaměstnanců odvozenými ze mzdy ve výši 19,15 %, z čehož 17,9 % připadá na důchody starobní. Pro příspěvky na důchody není stanoven maximální vyměřovací základ. Stát se na financování prvního pilíře nepodílí.

Druhý pilíř reprezentují zaměstnanecká schémata. Je kvazipovinný a podstatná část schémat je upravena smlouvami mezi sociálními partnery. Více než 90 % pracujících se těchto schémat účastní. Příjmy z nich potenciálně představují zhruba polovinu příjmů z důchodového systému.⁶ Z 90 % se jedná o dávkově definovaná schémata, ačkoli hybridní a příspěvkově definovaná schémata získávají na popularitě. Dávkově definovaná schémata původně vycházela při stanovení dávky často z výše posledního příjmu, ale po roce 2000 většinou přešla na rozhodné období stanovené jako celá doba účasti. Třetí pilíř představuje individuální formy zabezpečení ve stáří, většinou ve formě životní pojistky s daňovými úlevami.

Podmínky nároku na dávku a další související prvky systému

Podmínkou pro získání nároku je dosažení věkové hranice pro odchod do důchodu. Není stanovena minimální doba pojištění. Výše dávky je rovná, závisí pouze na rodinném statusu a na délce pojištění.

Plný důchod pro osobu žijící v jednočlenné domácnosti je pro r. 2013 stanoven na 997,02 eur měsíčně. Pro osobu vychovávající nezletilé dítě je to 1 255,89 eur. Osoby žijící v manželství či ve vícečlenné domácnosti s důchodcem mají nárok na 681,41 eur každý. Osoby s partnerem nepobírajícím důchod mají plný důchod 1 415,04 eur měsíčně. Nárok na plný důchod vzniká po 50 letech pojištění. Tento důchod je redukován o 2 % za každý chybějící rok pojištění.

Nároky ze sociálního zabezpečení v případě nesplnění minimálních nároků na starobní důchod

Do roku 2009 měly osoby v důchodovém věku s nízkými příjmy nárok pouze na obecné sociální dávky poskytované místní samosprávou. Od roku 2010 je však zavedeno schéma „Anvulende inkomnensvoorziening ouderen“,⁷ které spravuje nositel sociálního pojištění. Financováno je však ze státního rozpočtu. Tato dávka garantuje příjem do výše rovné dávky důchodového pojištění, ale je příjmově a majetkově testována. Z majetkového testu je vyřazeno 25 % příjmů z pracovní aktivity.

---

⁶ OECD 2008

⁷ Zdroj: <http://actueel.internetwerkt.nl/hooqte-uitkeringen-juli-2011/recht-op-aio-uitkering/>

4.17 Portugalsko

Stručný popis důchodového systému

Systém důchodového pojištění je součástí širšího veřejného sociálního pojištění. První pilíř důchodového systému tvoří průběžně financované základní schéma povinné pro zaměstnance v soukromém sektoru a samostatně výdělečně činné osoby. Zvláštní schémata jsou zavedena pro zaměstnance ve veřejné správě, silové složky, zaměstnance finančního sektoru a právníky. Základní schéma je financováno z příspěvků na sociální pojištění, které celkově činí 34,75 % z výdělku, zaměstnavatelé hradí 23,75 % a zaměstnanci 11 % z výdělku. Z toho připadá na financování starobních důchodů 20,21 %. V budoucnu má být schéma spolufinancováno z veřejného důchodového rezervního fondu. Výdaje z prvního pilíře důchodového pojištění tvoří dominantní část (přes 90 %) výdajů na důchody a jde o klasický bismarckovský systém. Druhý a třetí pilíř mají v systému zatím relativně malou váhu. Schémata druhého pilíře pokrývají přibližně 7 % pracujících, jsou totiž zavedena pouze v rámci bankovního sektoru a v mezinárodních firmách. Příliš rozvinut není ani třetí pilíř.

Podmínky nároku na dávku a další související prvky systému

Podmínkou nároku na důchod z prvního pilíře je minimálně 15 let získané doby pojištění. Každý rok pojištění musí vykazovat minimálně 120 dnů, za které jsou reálně odvedeny příspěvky (tedy bez nepřispěvkových dob). Protože v Portugalsku jsou mzdy obecně na relativně nízké úrovni, i důchody odvíjející se od hrubé mzdy jako vyměřovacího základu jsou u velkého podílu obyvatel nízké. Proto jinak typický bismarckovské schéma poskytující aktuální zhodnocení jednoho roku pojištění na úrovni 2 % poskytuje garanci minimálního důchodu závislou na délce doby pojištění. Tato garance je vyjádřena jako IAS index (Indexante de apoios sociais=30 % průměrné mzdy v ekonomice) a tvoří po 40 letech pojištění 90 % jeho výše. Toto minimum pobírá vysoký podíl důchodců (v roce 2007 to bylo přes 2,5 milionů osob).

Nároky ze sociálního zabezpečení v případě nesplnění minimálních nároků na starobní důchod

I přes existenci garance minimálního důchodu existovala v Portugalsku potřeba garantovat minimální příjem ve stáří. V této zemi je totiž nižší průměrná doba pojištění účastníků důchodového pojištění, než je v Evropě obvyklé a garance minimálního důchodu je závislá na délce pojištění. Z toho důvodu bylo v roce 2006 založeno schéma cílící na ochranu důchodců před chudobou. Schéma Complemento Colidário para idosos garantuje všem obyvatelům země nad 65 let příjmově testovanou garanci příjmu na úrovni IAS indexu (tedy 30 % průměrné mzdy). Poskytuje příjmově testovaný doplněk všech příjmů důchodce. Schéma je administrováno i financováno státem. Nejprve bylo koncipováno tak, aby měly na garanci nárok pouze osoby nad 80 let. Postupně byla však snížena hranice na 65 let.

4.18 Rakousko

Stručný popis důchodového systému

Rakousko má třípilířový systém starobního zabezpečení, kdy první pilíř je povinný, průběžně financovaný a státem řízený systém sociálního pojištění, druhý pilíř je představován zaměstnaneckými schémata a třetí je tvořen soukromým (životním) pojištěním.

V prvním pilíři je uplatňován koncept povinného sociálního (důchodového) pojištění. Pojištění je povinné pro všechny zaměstnance. Nárok na důchod je dán minimální dobou pojištění, která je závislá na věku pojištěnce. Není stanoven minimální důchod. Výpočet důchodu podle APG (tedy pro *ročníky narozené* po roce 1955) bere v úvahu zastropované příjmy z příjmově nejlepších 40 let (cílově v roce 2025). Tyto příjmy jsou indexovány tzv. zhodnocovacím faktorem, který je stanoven každý rok. Zhodnocovací faktor je stanoven v závislosti na vývoji spotřebitelských cen. Průměr těchto příjmů je vynásoben aktuální hodnotou 1,78 a počtem let. Takto zjištěná částka je poté vydělena 14 a tak je určena konkrétní měsíční výše důchodu. Důchody jsou valorizovány k 1. lednu každého roku, přičemž je zohledněna výše inflace. Důchodový systém je financován příspěvků zaměstnance, zaměstnavatele a z daní. Příspěvky jsou placeny ve výši 22,8 % ze mzdy, z čehož 10,25 % hradí zaměstnanec a 10,55 % zaměstnavatel. Stát se na financování podílí krytím deficitu, úhradou kompenzačních příplatků a platbou za náhradní doby pojištění. Vzhledem k existenci relativně mohutného prvního pilíře dosud nehraje druhý a třetí pilíř větší úlohu, účast v zaměstnaneckých schématech je cca 15 % zaměstnanců.

Podmínky nároku na dávku a další související prvky systému

Minimální doba pojištění byla v Rakousku nastavena od roku 1955 na 15 let platby příspěvků bez započítání náhradních dob, ale v roce 2005 byla s účinností od roku 2009 tato podmínka zmírněna na 15 let s možností zohlednění 8 let výchovy dítěte. Vzhledem k tomu, že rakouský důchodový systém je výrazně příjmově vztažený, byla při konstituování důchodového zabezpečení v roce 1955 vytvořena další vrstva důchodového zabezpečení garantující minimální příjmy ve stáří. Schéma „Ausgleichszulage“ však necílí výhradně na důchodce, ale i na další především starší osoby se sníženou pracovní kapacitou ze zdravotních důvodů. Původní koncepce postavená na plném důchodu a náhradovém poměru 80 % referenční mzdy po 40 letech pojištění byla opuštěna a schéma funguje na čistě pojistném principu, kdy je za každý rok účasti připisována aktuální hodnota 1,7 % z výpočtového základu. Ten je stanoven na základě průměru za nejlepších 40 let pojištění.

Statutární věková hranice odchodu do důchodu je 65 let pro muže a 60 pro ženy (od roku 2024 se bude hranice pro ženy postupně zvyšovat až na 65 v roce 2033). Je umožněn odchod do předčasného důchodu v 62 letech obecně a v 60 pro osoby těžce pracující. Předčasný důchod je krácen. Důchod závisí na příjmu, době pojištění a věku odchodu do důchodu.

Nároky ze sociálního zabezpečení v případě nesplnění minimálních nároků na starobní důchod

Schéma „Ausgleichszulage“ garantuje minimální důchod ale pouze pro osoby účastné pojištění. Pokud osoba v důchodovém věku nesplní minimální dobu pojištění,

má nárok na obecné sociální dávky („Sozialhilfe-offene Sozialhilfe“) garantující minimální životní standard administrované a poskytované na zemské úrovni.

4.19 Rumunsko

Stručný popis důchodového systému

Důchodový systém Rumunska je postaven na povinném prvním pilíři sestávajícím ze základního průběžně financovaného schématu a fondové složky a třetím dobrovolným pilíři. Druhý pilíř ve smyslu zaměstnaneckých fondů chybí. Fondová složka prvního pilíře zavedená v roce 2007 je povinná pro všechny osoby, kterým bylo před počátkem roku 2008 méně než 35 let. Pro osoby dosahující 1. 1. 2008 věku 35-45 let je vstup do fondové složky dobrovolný. Průběžně financované schéma je založeno na bodovém systému vycházejícím z relace referenční mzdy a průměrné mzdy (viz níže). Důchodový věk je postupně zvyšován na 65 let pro muže a 63 let pro ženy. Tento cílový stav má být dosažen v roce 2030.

Podmínky nároku na dávku a další související prvky systému

Jedinou podmínkou pro nárok na starobní důchod z prvního pilíře je dosažení věkové hranice pro odchod do důchodu. Pokud pojištěnec splní podmínku minimálně 15 let pojištění, má nárok na garanci minimálního důchodu („Sociální důchod“) ve výši 350 len, tj. 78 eur (2013).

Dávka se stanoví jako: doba pojištění x vyměřovací základ jako podíl průměrné mzdy x hodnota důchodového bodu

Hodnota bodu v roce 2013 dosahovala 790,7 len a je každoročně aktualizována vládou. Vyměřovací základ a jeho vztah k průměrné mzdě je určen průměrným referenčním výdělkem. Doba pojištění pak odráží počet let účasti na důchodovém pojištění. Ačkoli zákon hovoří o „standartní době pojištění“, jsou při výpočtu důchodu zohledněny beze změny i roky pojištění přesahující tuto dobu. Standartní doba pojištění je v roce 2013 nastavena na 34 let pro muže a 29 let pro ženy s tím, že cílový stav 35 let pro obě pohlaví bude dosažen v roce 2030. Standartní doba pojištění stanoví minimální dobu pojištění pro odchod do předčasného důchodu. V takovém případě je dávka krácena o 0,7 % za každý chybějící rok do dosažení důchodového věku. Lze odejít nejdříve 5 let před dosažením statutárního důchodového věku. Pokud pojištěnec dosáhne doby pojištění o 8 let více, než je standartní doba pojištění, může odejít do předčasného důchodu bez ohledu na věk, a to bez redukce.

Nároky ze sociálního zabezpečení v případě nesplnění minimálních nároků na starobní důchod

Pokud by pojištěnec nesplnil minimální dobu pojištění 15 let, nemá nárok na minimální důchod ve výši 350 len, nicméně může získat příjmově testovanou dávku ze schématu „Sociální zajištění pro starší osoby“. Tato dávka garantuje měsíční příjem ve výši 350 len jako minimální důchod, ale je na rozdíl od minimálního důchodu příjmově testována na všechny příjmy jedince. „Sociální zajištění pro starší osoby“ je dávkou administrovanou v rámci systému sociálního pojištění jejím nositelem, ale náklady na ni jsou hrazeny ze státního rozpočtu. V lednu 2014 pobíralo tuto dávku 358 915 osob a dalších 123 693 osob ze zemědělského sektoru, které nemají nárok na minimální důchod, z důchodového systému.

4.20 Slovensko

Stručný popis důchodového systému

Ve Slovenské republice funguje po reformě, od roku 2005 dvoupilířový systém důchodového zabezpečení. První pilíř se skládá ze dvou schémat, prvním je povinný průběžně financovaný systém, druhým pak fondové schéma (povinné pro nově vstupující na trh práce, pro ostatní byl vstup do druhého pilíře dobrovolný), druhý pilíř neexistuje a třetí pilíř je dobrovolný, organizovaný buď zaměstnavateli či odborovými organizacemi anebo individuální daňově zvýhodněným investováním do produktů finančních institucí. Zabývat se budeme prvním pilířem, jehož součástí je i dávkově definované příspěvkově vztažené schéma. Výše důchodu je závislá na předchozích příjmech (od roku 1984) a době pojištění. Není zavedena kategorie minimálního důchodu. První pilíř je financován příspěvků zaměstnavatele a zaměstnance v celkové výši 18 % z hrubé mzdy. Podíl zaměstnance na úhradě představuje 4 % a podíl zaměstnavatele 14 % (při účasti ve druhém pilíři platí zaměstnavatel 5 % do prvního a 9 % do druhého pilíře). Je stanoven minimální vyměřovací základ na úrovni minimální mzdy (182 eur) a maximální vyměřovací základ (1 254 eur). Stát se podílí úhradou příspěvků za ty, kteří pečují o děti, a kryje případný deficit systému. První pilíř je povinný pro všechny zaměstnance a pro OSVČ s ročním příjmem vyšším než 12násobek minimální mzdy. Podmínkou nároku dávky z prvního pilíře je získání minimálně 10 let pojištění. Statutární věková hranice pro odchod do důchodu byla stanovena na 62 let s tím, že této hranice bude dosaženo postupným navyšováním nynějšího důchodového věku v roce 2014. Je umožněn předčasný odchod do důchodu, jestliže je splněna podmínka 10 let účasti a získání dávky ve výši minimálně 1,2násobku životního minima. Předčasné důchody jsou kráceny.

Podmínky nároku na dávku a další související prvky systému

Pojištěnec, který dosáhl důchodového věku (62 let (zákon č. 461/2003 Zb. o sociálnom poistení)),⁸ získá v rámci prvního pilíře systému nárok na důchod, pokud splnil minimální dobu pojištění 15 let. Pokud pojištěnec dosáhl důchodového věku mezi datem 1.1.2004 a 31.12.2007 (tedy před datem účinnosti současné úpravy minimální doby pojištění), stačí mu, pokud získal dobu pojištění 10 let.

V rámci druhého fondově financovaného pilíře je minimální doba spoření nastavena na dobu 10 let. V parlamentu SR se na jaře 2014 jedná o novele zákona č. 43/2004 „o starobnom dôchodkovom sporení“, která mimo jiné obsahuje ustanovení o zrušení minimální doby spoření v druhém pilíři.

Nároky ze sociálního zabezpečení v případě nesplnění minimálních nároků na starobní důchod

V legislativě není obsažena žádná speciální úprava pro osoby, které po překročení věkové hranice pro odchod do důchodu nemají nárok na důchod. Pokud někdo nesplní podmínku minimální doby pojištění, platí pro něj obecná pravidla sociální ochrany garantující mimo jiné životní minimum (v roce 2013 198,09 eur měsíčně).

⁸ V současnosti probíhá (do r. 2024) postupné prodlužování důchodového věku žen. Od roku 2017 bude důchodový věk navázán na střední délku života.

Může tedy požádat o dávku v hmotné nouzi a příplatky k dávce. To platí i pro důchodce, kterým byl přiznán nízký důchod.

4.21 Slovinsko

Stručný popis důchodového systému

Slovinský důchodový systém je postaven na třech pilířích. První, průběžně financovaný pilíř důchodového zabezpečení ve Slovinsku obstarává stát. Jedná se o systém povinného sociálního pojištění financovaného příspěvkem. Druhý pilíř tvoří dobrovolná dodatečná schémata zaměstnaneckého připojištění, která jsou pro osoby pracující v obzvláště těžkých podmínkách či zdraví ohrožujících podmínkách povinná. Existuje i pilíř třetí, dobrovolný, na bázi daňově zvýhodněného soukromého pojištění. Pojištění v prvním pilíři je povinné pro aktivní populaci (zaměstnance, OSVČ a farmáře). Nárok na dávku vznikne po 15 letech pojištění. Statutární věková hranice odchodu do důchodu se zvyšuje tak, aby v roce 2012 byla 61 let pro ženy a 63 let pro muže. Důchodová dávka je závislá na době pojištění, předchozích výdělcích, na pohlaví a na věku odchodu do důchodu (před či po dosažení plného důchodového věku). Je stanoven minimální důchod, ve výši 35 % minimálního vyměřovacího základu. Financování systému je zabezpečeno příspěvkem stanovenými procentem z hrubé mzdy. Na starobní, invalidní a pozůstalostní důchody se platí 24,35 %, z čehož 15,5 % hradí zaměstnanec a 8,85 % zaměstnavatel. Farmáři platí 15,5 %. Stát se podílí na financování důchodů určitých skupin osob a na financování minimálního důchodu. Také dorovnávaá případný deficit systému.

Podmínky nároku na dávku a další související prvky systému

Nárok na odchod do důchodu vzniká mužům v 63 letech a ženám v 61 letech po minimálně 20 letech pojištění. V případě, že některý pojištěnec nesplní tuto podmínku minimální doby pojištění, má možnost získat po překročení věkové hranice 65 let dávku v případě, že získá minimálně 15 let pojištění (pro ženy je tato věková hranice nastavena na 63 let).

Do předčasného důchodu je po reformě přijaté v roce 2010, která předpokládá další zvyšování důchodového věku až na 65 let, možno odejít ve věku 58 let po získání minimálně 40 let pojištění (ženy 38 let pojištění). V případě, že pojištěnec získal minimálně 43 let pojištění (41 let u žen), má nárok na odchod do důchodu po překročení věkové hranice 61 let bez redukce.

Podle zákona účinného do konce roku 2013 je dávka stanovena takto: za prvních 15 let pojištění náleží pojištěnci 35 % (pro muže) či 38 % (pro ženy) vyměřovacího základu, poté 1,5 % za každý dodatečný rok z výpočtového základu. Pro muže je maximum 72,5 % po 40 letech pojištění, pro ženy 72,5 % po 38 letech pojištění. Pro osoby samostatně výdělečně činné je stanoven strop pro vyměřovací základ, ze kterého se dávka odvíjí, a to ve výši 350 % průměrné mzdy. Výpočtová formule se ve Slovinsku postupně od roku 1992 měnila, docházelo k její úpravě tak, aby se při zachování cílového náhradového poměru 72,5 % postupně prodlužovala doba pojištění potřebná k získání plného důchodu. V roce 1992 se dávky počítaly pro muže za prvních 15 let jako 35 % vyměřovacího základu a 2 % VZ za každý následující rok pojištění, pro ženy 40 % za prvních 15 let pojištění a následně 3 % za každý následující rok pojištění do dosažení doby pojištění 20 let, poté 2 % za každý dodatečný rok.

Podle zákona účinného od 1.1.2014 se formule výpočtu bude postupně dále měnit tak, aby během přechodného období dosáhla v roce 2022 této podoby: za prvních 15 let pojištění získají muži 26 % vyměřovacího základu (ženy získají 29 %), poté budou obě pohlaví získávat 1,25 % za každý další rok pojištění. Pokud pojištěná osoba získá více než 20 let pojištění a účastní se pojištění po překročení důchodového věku 65 let, bude získávat vyšší aktuální zhodnocení za každý další rok. Stejně to bude platit za každý další rok nad dobu pojištění 40 let po překročení věku 60 let. Nový zákon na rozdíl od starého již nepoužívá termín plný důchod a v nové výpočtové formuli na rozdíl od staré není stanoven cílový náhradový poměr, a proto jsou zohledněny aktuálním zhodnocením všechny roky získaného pojištění.

Nároky ze sociálního zabezpečení v případě nesplnění minimálních nároků na starobní důchod

Pokud pojištěnec nezískal minimální dobu pojištění, má nárok na obecnou dávku sociální pomoci „denarna socialna pomoč“ a peněžní příplatek „varstveni dodatek“, který je zaměřený na podporu starších osob a osob se sníženou pracovní schopností ze zdravotních důvodů. Speciální schéma pro podporu osob v důchodovém věku, které nezískaly nárok na důchod, existovala do 31. 12. 2011. Toto schéma garantující dávku „država pokojnina“ však bylo zrušeno a příjemci dávky byli přesměrováni na obecné dávky sociální pomoci.

4.22 Spojené království⁹

Stručný popis důchodového systému

Systém důchodového zabezpečení ve Velké Británii je třípilířový. První, povinný pilíř je spravován státem, druhý, dobrovolný je spravován zaměstnavateli a třetí je určen především těm, kteří se nemohou z různých důvodů účastnit zaměstnaneckých schémat. První pilíř se skládá ze dvou složek, a to základního státního důchodu poskytujícího rovnou dávku a doplňkového státního důchodu, kde je výše důchodu vztažena k výdělkům. Schéma základního důchodu je povinné pro ekonomicky aktivní populaci (zaměstnance a OSVČ). Doplňkové schéma bylo zavedeno v roce 1978 a od té doby je povinné pro všechny zaměstnance. V roce 2002 prošlo reformou s cílem zabezpečit lépe nízko- a středněpříjmové skupiny obyvatel, původní schéma („State Earnings Related Pension Scheme - SERPS“) bylo nahrazeno schématem současným „State Second Pension“. Systém je financován příspěvkem na všeobecné (národní) sociální pojištění. Příspěvky jsou placeny zaměstnancem a zaměstnavatelem a jsou stanoveny procentní výměrou z hrubé mzdy. Příspěvek zaměstnance činí 12 % (10,6 % v případě účasti na státem schváleném zaměstnaneckém schématu) z příjmů mezi 146 a 817 liber týdně a 2 % nad tuto hranici. Po dosažení důchodového věku zaměstnanec již příspěvky neplatí, i když pokračuje v práci. Příspěvek zaměstnavatele je 13,8 % z příjmů převyšujících 144 liber týdně. Za zaměstnance účastníčeho se zaměstnaneckého státem uznaného schématu je příspěvek zaměstnavatele o 3 % nižší.

Zaměstnavatelé jsou povinni vytvářet pro zaměstnance penzijní plány, do nichž je možno se vyvázat ze „State Second Pension“. Dávky z těchto schémat potom představují významnou část příjmů ve stáří. Státní zaměstnanci mají vlastní schéma. Tradičně byla tato schémata koncipována jako dávkově definovaná, ale pro nové

⁹ Stav před změnami probíhající důchodové reformy.

účastníky jsou již nahrazena programy příspěvkově definovanými. V roce 2012 bylo pokryto zaměstnaneckými schémata přes 50 % zaměstnanců a v důsledku legislativy představené v roce 2008 se účast v těchto schématech postupně zvyšuje z důvodu tzv. „automatic enrolment“. Individuální penzijní pojištění (třetí pilíř) funguje na základě jiného právního rámce, penzijní plány jsou spravovány společnostmi poskytujícími životní pojištění či bankami. Pokud zaměstnavatel nenabízí zaměstnancům možnost účastnit se zaměstnaneckého schématu, v případě vyvázání přispívá zaměstnanec do schématu třetího pilíře.

Podmínky nároku na dávku a další související prvky systému

Nárok na dávku ze základního státního schématu garantujícího rovnou dávku vzniká po jednom roce placení příspěvků. Nárok na plný důchod ve výši přibližně 14 % průměrné mzdy vzniká pro muže po 30 letech pojištění. Je indexována podle vývoje mzdové či cenové hladiny podle toho, který z ukazatelů je vyšší. Dávka základního státního důchodu závisí na počtu let přispívání do systému, při kratší době než 30 let pojištění je snížena. Nárok na důchod z doplňkového příjmově vztaženého důchodu vzniká rovněž po jednom roce účasti na pojištění, jeho výše odráží počet let pojištění a výši vyměřovacího základu. Vzhledem k tomu, že toto schéma bylo založeno teprve na konci sedmdesátých let, důchodová práva z něj u nových ročníků osob, jimž je přiznán důchod se postupně zvyšují. Proto klesá postupně podíl osob, které musí žádat o výplatu příjmově testovaných dávek pro důchodce (viz níže).

Nároky ze sociálního zabezpečení v případě nesplnění minimálních nároků na starobní důchod

Základní rovná dávka poskytovaná z důchodového systému kryje téměř celou populaci důchodců. Vzhledem k tomu, že však tato dávka je velmi nízká, vznikaly důchodcům, kteří neměli příjmy z dalších vrstev důchodového systému, nároky i na obecné sociální dávky, zejména dávky spojené s bydlením, vytápěním atp. Proto bylo v roce 1999 představeno labouristickou vládou schéma garance minimálních příjmů pro důchodce financované z daní (ostatně jako základní důchod). Od roku 2003 pak toto schéma nahradilo nové - „Pension Credit“ schéma, které poskytuje tzv. „Guarantee Credit“. Tato dávka chrání před chudobou osoby, které překročily věkovou hranici o pět let nižší, než je věková hranice pro odchod do důchodu. Dávka je financována ze státního rozpočtu a nezávisí na účasti na důchodovém systému. Dávka pro osobu žijící v jednočlenné domácnosti zajišťuje, aby příjem oprávněné osoby nepoklesl pod cca 19 % průměrné mzdy v ekonomice.

4.23 Spojené státy americké

Stručný popis důchodového systému

Důchodový systém Spojených států má tři složky: schéma „Social Security“, příjmově testované dávky „Supplemental Pension Income“ a fondově financovaná důchodová schémata. Schéma „Social Security“ pokrývá riziko stáří, smrti a invalidity, je dávkově definované a příjmově vztažené. Je sice financováno průběžně, ale určitou omezenou roli hraje i prvek fondový - rezervní fond. Naprosto dominantním zdrojem jeho příjmů jsou však příjmy z vybraného pojistného. Zaměstnanci do schématu odvádí 6,2 % hrubé mzdy, stejně jako zaměstnavatel, celkem tedy činí pojistná sazba 12,4 % hrubé mzdy. Osoby samostatně výdělečně činné odvádí 12,4 % čistých

příjmů. Polovina odvedeného pojistného je pro ně potom daňově uznatelným nákladem.

Podmínky nároku na dávku a další související prvky systému

Nárok na dávku vzniká v okamžiku dosažení statutárního důchodového věku, který je v současnosti postupně navyšován z 66 let na 67 (hranice má být dosažena v roce 2022). Do předčasného důchodu lze odejít od 62 let. Minimální doba pojištění pro vznik nároku na dávku ve schématu je 10 let. Dávka starobního důchodu se odvíjí od průměrného měsíčního příjmu a počtu let pojištění. Průměrný měsíční referenční příjem („Average Indexed Monthly Earnings“ - AIME) pro výpočet důchodové dávky je stanoven jako jedna dvanáctina průměrného ročního referenčního příjmu zaokrouhleno dolů na celá čísla. „Základní hodnota důchodu“ PIA je 90 % AIME v pásmu do první redukční hranice, 35 % AIME v pásmu od první do druhé redukční hranice a 15 % AIME nad touto hranicí. První redukční hranice je stanovena na úrovni 21 % průměrné mzdy v ekonomice a druhá na úrovni 128 % průměrné mzdy v ekonomice. Výše příjmů pojištěnce zohledněná při výpočtu důchodu je omezena stropem pro platbu pojistného. Na plný důchod vzniká nárok po 35 letech. Pokud pojištěnec během celé pracovní kariéry dosáhne méně než 35 let pojištění, platí totiž při stanovení průměrného příjmu fikce, že v letech chybějících měl nulové příjmy. Dopad takové skutečnosti na výši důchodu je tedy značný.

Nároky ze sociálního zabezpečení v případě nesplnění minimálních nároků na starobní důchod

V případě, že osoba v důchodovém věku nezíská nárok na důchod, má nárok na příjmově testovaný „Pension Credit“. Výše dávky odpovídá 19 % průměrného příjmu a je příjmově testována na veškeré příjmy a na majetek. Z majetkového testu je vyloučeno obydlí a automobil, životní pojištění a věci osobní potřeby. Test je však přísný, majetek nad 2 000 dolarů znamená ztrátu nároku na dávku. Dávka je administrována nositelem pojištění s příspěvím místní samosprávy, je financována ze státního rozpočtu a místní samosprávou.

4.24 Španělsko

Stručný popis důchodového systému

Důchodový systém ve Španělsku je třípilířový, ale naprosto dominantní roli hraje první pilíř. Ten se skládá z příjmově vztaženého klasického bismarckovského schématu a z garance minimálního příjmu v důchodovém věku. Příjmově vztažená vrstva pilíře je organizována ve třech schématech: pro pracovníky v soukromém sektoru, pro osoby samostatně výdělečně činné a schéma pro zaměstnance veřejného sektoru a ozbrojené složky. Všechna tato schémata jsou financována průběžně z příspěvků zaměstnanců a zaměstnavatelů a ze státního rozpočtu. Důchodové dávky pro pracovníky v soukromém sektoru je stanovena v závislosti na počtu let pojištění a vyměřovacím základu vykazovaném v posledních 15 letech před odchodem do důchodu. Může dosahovat až 100 % vyměřovacího základu. Statutární důchodový věk je nastaven na 65 let, předčasný důchod je možno získat od 61 let. Druhý pilíř tvoří většinou příspěvkově definovaná schémata organizovaná kolektivními smlouvami sociálních partnerů.

Podmínky nároku na dávku a další související prvky systému

Vedle dosažení statutárního důchodového věku je podmínkou nároku na důchod dosažení minimální doby účasti v systému. Reformou přijatou v roce 2011 byla prodloužená tato minimální doba z 15 na 20 let s tím, že v posledních 15 letech před žádostí o důchod musí osoba získat minimálně 2 roky pojištění. Nárok na předčasný důchod vzniká po 30 letech platby příspěvků do systému nejdříve v 61 letech a dávka je redukována v závislosti na době pojištění. Sazba redukce začíná od 8 % ročně po 30 letech pojištění, pokračuje 7,5 % ročně po 32 letech, 7 % po 35 letech a 6,5 % po 37 letech a končí 6 % ročně po 40 letech pojištění.

V případě získání minimální doby pojištění získá pojištěnec 50 % BR (base reguladora = 300/350 vyměřovacího základu) za prvních 15 let pojištění +3 % BR za každý další rok pojištění od 15. do 25. roku pojištění + 2 % BR za každý další rok pojištění od 25 do 35 let pojištění.¹⁰ To znamená, že po 35 letech pojištění má účastník nárok na celých 100 % BR, tedy asi 85 % vyměřovacího základu a další účastí při přesluhování lze získat i více než 100 % BR. Tato pravidla vedou k tomu, že ve Španělsku je velmi vysoký náhradový poměr důchodu k předchozí mzdě. Vyměřovací základ pro stanovení důchodu je určen jako průměr za posledních 15 let pojištění s tím, že předchozí vyměřovací základy jsou indexovány podle vývoje inflace. Minimální vyměřovací základ je shodný s minimální mzdou. Maximální vyměřovací základ je v roce 2013 nastaven na 3 425,70 eur.¹¹

Nároky ze sociálního zabezpečení v případě nesplnění minimálních nároků na starobní důchod

V případě, že osoba v důchodovém věku nezíská potřebnou dobu pojištění k získání důchodu, má nárok na nepříspevkový důchod ze schématu „Pensiones no contributivas de jubilación“. Charakter této dávky je sporný. Ačkoli je běžně v literatuře řazena jako součást důchodového systému, je hrazena ze státního rozpočtu z daní a administrovaná místní samosprávou. Schéma nahradilo starší obdobné schéma v roce 1999 a vedle osob starších 65 let na dávku mohou dosáhnout i osoby se sníženou pracovní kapacitou (nejméně 65 %). Dávka je příjmově testována a garantuje minimální příjem ve výši 17 % průměrné mzdy u jedince. Pro dvě osoby s nárokem žijící v jedné domácnosti se dávka snižuje pro každého na 85 % její plné hodnoty. Testují se příjmy všech členů domácnosti. Nárok vzniká až po 5 letech trvalého pobytu ve Španělsku.

4.25 Švédsko

Stručný popis důchodového systému

Původní důchodový systém Švédska byl typickým příkladem skandinávského modelu důchodového zabezpečení. Tento plně průběžně financovaný systém představoval kombinaci schématu poskytujícího základní rovnou dávku a schématu, který zajišťoval vazbu dávky na předchozí výděly. Reforma provedená v roce 1999 přinesla zásadní transformaci. Systém důchodového pojištění se nyní skládá ze dvou

---

¹⁰ Zdroj: <http://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2011-13242>, <http://www.atisa.es/pdf/Reformadelsistemapublico.pdf>

¹¹ Zdroj: Boletín Oficial del Estado, la Ley 17/2012, de 27 de diciembre de Presupuestos Generales del Estado para el año 2013 <http://asle.es/2013/02/05/bases-y-topes-de-cotizacion-a-la-seguridad-social-desempleo-fondo-de-garantia-salarial-y-formacion-profesional-para-el-2013/>

příspěvkově definovaných schémat: průběžně financované NDC schéma, do kterého odvádí pojištěnec 14,88 % výdělku, a fondově financované schéma „Premiepension“, do kterého pojištěnec spoří 2,33 % z výdělku. Systém rovněž garantuje minimální důchod, tato garance je financována z daní. Nový systém důchodového pojištění se plně týká osob narozených po roce 1953, osobám narozeným před tímto datem je důchodová dávka stanovena na základě transformačních pravidel kombinujících principy starého a nového systému, v současné době se proto systém důchodového zabezpečení ve Švédsku stále nachází v transformačním období, kdy jsou v platnosti i stará pravidla.

Podmínky nároku na dávku a další související prvky systému

V důsledku postupné transformace většina důchodců pobírá důchodovou dávku ještě ze starého systému. Důchod ve starém důchodovém systému je dvousložkový. Výše první složky závisí na délce pobytu ve Švédsku a garantuje základní výši důchodu jako ochranu před chudobou. Nárok na plný důchod vzniká po 40 letech pobytu na území Švédska a dávka je proporcionálně krácena, pokud není tato doba splněna. Zároveň je dávka krácena, pokud je výše příjmově vztažené dávky z druhé složky dostatečná. Druhá složka „Omställningspension“ byla stanovena podle výše příspěvku za posledních 30 let pojištění a doby pojištění. V novém NDC čistě pojistném schématu, které nahradilo výše zmíněná schémata, neexistuje minimální doba pojištění a je garantována pouze minimální dávka „Garantipension“, na níž vzniká nárok po 40 letech trvalého pobytu na území státu.

Nároky ze sociálního zabezpečení v případě nesplnění minimálních nároků na starobní důchod

Pokud minimální důchod z „Garantipension“ nedosahuje garantovaného minimálního životního standardu, vzniká všem residentům po překročení věkové hranice 65 let nárok na dávku v rámci schématu „Aldreforsorjningsstod“. Dávka dosahuje výše 24 % průměrné mzdy měsíčně a i s příplatky na bydlení může dosáhnout přibližně hodnoty minimálního důchodu. Je však testovaná na všechny příjmy. Do výše dalšího příjmu ve výši 12 % průměrné mzdy měsíčně však není redukována. Schéma bylo založeno v roce 2003 jako doplněk nového důchodového systému, je financováno z daní a administrováno státem, a to z toho důvodu, aby místní samospráva nevnímala jako břemeno imigranty. Primárně bylo totiž schéma cíleno na důchodce imigranty s nedostatečnými důchodovými právy.

4.26 Švýcarsko

Stručný popis důchodového systému

Švýcarsko je klasickým představitelem vícepilířového zabezpečení ve stáří, kdy první pilíř tvoří povinný průběžně financovaný systém pojištění, druhý pilíř zaměstnanecká schémata (zčásti povinná) a třetí pilíř je dobrovolný.

První pilíř vychází z konceptu generační smlouvy a na jejím základě je financován průběžně. Klade si za cíl zajistit finanční pokrytí základních potřeb osob důchodového věku, pozůstalých a invalidních osob a základní zásady systému jsou zakotveny v ústavě švýcarské federace a lze je měnit pouze v proceduře zahrnující referendum. Cílem AHV schématu je zabezpečit účastníky na stáří a pro případ smrti.

Vedle tohoto schématu existuje v rámci prvního pilíře schéma doplňkových důchodů EL a schéma kompenzující příjmy EO. Riziko invalidity kryje Invalidní pojištění (IV), jehož financování bylo v roce 2010 odděleno od ostatních složek prvního pilíře s poukazem na opakující se deficit. Starobní a pozůstalostní důchody jsou financovány především z příspěvků účastníků schématu a zaměstnavatele. Zaměstnanec i zaměstnavatel přispívají každý rovným dílem 4,2 % hrubé mzdy zaměstnance. Není stanoven žádný strop pojištění. Osoby samostatně výdělečně činné přispívají ve výši 7,8 % vyměřovacího základu, přičemž sazba je nastavena degresivně.

První pilíř je povinný od 17 let pro všechny osoby žijící nebo pracující na území Švýcarska. Účast na pojištění je povinná a osoby, které nevykonávají výdělečnou činnost, přispívají paušálem od 387 do 19 350 švýcarských franků ročně. Vzhledem ke zhoršující se bilanci schématu participují na jeho financování i veřejné rozpočty. Švýcarská konfederace financovala 19,55 % výdajů schématu AHV za rok 2011. Celkem 13,33 % výnosů DPH připadlo na financování starobních a pozůstalostních důchodů. Dalším zdrojem financí byly výnosy ze zdanění hazardu. Minimální měsíční důchod byl stanoven pro rok 2011 na 1 160 švýcarských franků, maximální pak na dvojnásobek minimálního, tedy 2 320 švýcarských franků. Financování prvního pilíře je zabezpečeno příspěvkem placenými procentní výměrou (8,4 %) z hrubé mzdy. Příspěvky jsou placeny rovným dílem, zaměstnancem a zaměstnavatelem. Neexistuje strop pro placení pojistného. Na financování se podílí i stát, a to úhradou 19,55 % ročních výdajů na starobní a pozůstalostní důchody použitím části výnosu DPH.

Zaměstnanecké důchodové zabezpečení bylo v roce 1972 včleněno do švýcarské ústavy a v roce 1985 byl přijat zákon, který z dosavadního dobrovolného zaměstnaneckého důchodového zabezpečení v zaměstnaneckých fondech učinil zabezpečení povinné. Hlavními důvody byla především velká účast občanů v těchto zaměstnaneckých fondech, desítky let trvající tradice těchto fondů a vyspělé, zdravé institucionální finanční prostředí. Platbám příspěvků do zaměstnaneckých schémat podléhají všechny příjmy nad úroveň 19 890 švýcarských franků ročně a průměrně příjmy z těchto schémat potenciálně představují více než třetinu příjmů důchodců. Schémata vyplácejí starobní, pozůstalostní i invalidní důchody.

Podmínky nároku na dávku a další související prvky systému

Nárok na důchodovou dávku vzniká v případě dosažení věkové hranice pro odchod do důchodu již při splnění minimální doby pojištění 1 rok. Účast v systému vzniká i osobě, která sama do systému nepřispívá, a to z důvodu manželství s osobou pojištěnou získáním podílu na důchodových právech manžela/manželky či péče o dítě či bezmocnou osobu. Důchodová dávka je stanovena na základě průměrného vyměřovacího základu a počtu získaných let pojištění. Výše plného starobního důchodu se skládá z pevné částky a z procentní částky, která závisí na indexovaných celoživotních průměrných příjmech pojištěnce (v případě pojištěnců žijících v manželství na příjmech obou partnerů). Nárok na plný důchod vzniká v případě splnění doby pojištění 44 pro muže a 43 let pro ženy.¹² Více než 90 % osob odcházejících do důchodu tuto podmínku splní, je totiž možno si chybějící doby dokupovat až 5 let nazpět. Pokud není splněna doba pojištění, je plný důchod krácen. Při delší době pojištění vznikají další nároky jen při přesluhování.

---

¹² Zdroj: https://www.axa-winterthur.ch/SiteCollectionDocuments/1-saeule-staatliche-vorsorge_en.pdf

Příjem z výdělečné činnosti je stanoven na základě všech příjmů po dosažení věku 20 let, ze kterých pojištěnec odváděl příspěvky na důchodové zabezpečení. Průměrný celoživotní roční příjem se upravuje podle předpisu indexace důchodů. Jestliže jsou roční průměrné celoživotní příjmy nižší nebo rovny 36násobku minimálního důchodu (41 760 švýcarských franků), je pevná část plného důchodu rovna 74 % minimálního důchodu (858,4 švýcarských franků měsíčně) a procentní část je ve výši 13/600 (21,7 %) průměrných celoživotních příjmů. Jestliže jsou roční průměrné celoživotní příjmy vyšší nežli 41 760 švýcarských franků, je pevná část plného důchodu rovna 104 % minimálního důchodu (1 206,4 švýcarských franků) a procentní část ve výši 8/600 (13,3 %) průměrných celoživotních příjmů.

Nároky ze sociálního zabezpečení v případě nesplnění minimálních nároků na starobní důchod

Jako pozůstatek důchodového zabezpečení před zavedením třípilířového systému ve Švýcarsku přetrvává regionálně organizovaná garance minimálního příjmu ve stáří. Naposledy bylo schéma výrazně reformováno v roce 1964 do přibližně dnešní podoby. Dávka je příjmově testována a vzhledem k tomu, že garantuje příjem na úrovni 130 % minimálního důchodu z prvního pilíře, vykazuje relativně vysoké náklady. Nárok na ni má pouze pojištěnec, který nepobírá penzi z druhého pilíře důchodového systému. Výše dávky odpovídá cca 30 % průměrného příjmu a chrání osoby v důchodovém věku před chudobou. Nárok na ni má osoba s právem trvalého pobytu až do výše garantovaného minima, příjmovému testu podléhají veškeré příjmy osoby či manželského páru. Schéma je financováno ze zdrojů místní samosprávy s podporou konfederace, organizováno je místní samosprávou.

5. Závěry a doporučení

Shrnutí výsledků provedeného šetření minimálních podmínek pro nárok na důchod je organizováno podle tří otázek definovaných v úvodu monografie. První tři otázky jsou vyhodnoceny podle typologie sociálního státu, která umožňuje zjištěná fakta zasadit do kontextu. Komparativní analýza ukázala, že úprava předmětné problematiky se v jednotlivých zemích sice liší, ale lze vystopovat významné shody v některých přístupech. Poslání a konstrukce základních schémat důchodového zabezpečení souvisí s nastavením minimálních podmínek nároku na dávku i s řešením případu, kdy takové minimální podmínky nejsou splněny. Otázka možnosti aplikovat identifikované přístupy i v České republice je řešena formou námětů na uplatnění směrů řešení vyplývajících ze zjištěné zahraniční praxe.

Minimální doba pojištění

Institut minimální doby pojištění pro vznik nároku na důchod ze základního schématu důchodového zabezpečení existuje ve 22 z 29 sledovaných zemí. V zemích, jejichž sociální zabezpečení vychází z beveridgeovského nebo skandinávského pojetí, její délka nepřesahuje 10 let. V bismarckovských zemích se délka této doby pohybuje v intervalu od 4 do 20 let, nejčastěji však bývá nastavena na 10 či 15 let. V příjmově vztažených schématech, kde se silně uplatňuje princip příjmové solidarity, je obecně minimální doba pojištění nastavena spíše delší. Naopak, v příjmově vztažených schématech ovládaných principem ekvivalence jsou automaticky nároky pojištěnců s krátkou dobou pojištění velmi nízké, takže není třeba uplatňovat tuto bariéru přístupu k dávce. Velmi podobně je tomu i **u transformujících se zemí střední a východní Evropy.** Ani zde minimální doba pojištění **nepřekračuje s jedinou výjimkou délku 20 let.** Jedinou zemí, kde existuje srovnatelně přísná úprava minimální doby pojištění pro vznik nároku na důchod jako v České republice, je Bulharsko. V této zemi má podle nově přijaté legislativy délka minimální doby pojištění dosáhnout cílově 40 let s tím, že podobně jako v České republice je možno dva roky po dosažení statutární věkové hranice pro odchod do důchodu získat nárok na důchod při splnění zkrácené minimální doby pojištění - v tomto případě po 15 letech pojištění.

Ve většině států je obecná podmínka minimální doby pojištění uplatňována i jako podmínka odchodu do předčasného důchodu. V několika státech je však pro tento způsob odchodu do důchodu uplatňována přísnější podmínka. Nejčastěji je minimální doba pojištění v takovém případě stanovena jako delší, a to až na 30 let, nebo se pro tyto účely do doby pojištění redukuje zápočet náhradních dob. V Polsku a na Maltě je navíc stanovena minimální doba pojištění jako podmínka nároku na garanci minimálního důchodu.

Pokud jde o vývoj právních úprav institutu minimální doby pojištění v posledních dvou desetiletích, nelze stanovit jednoznačný trend. Zatímco v některých státech střední a východní Evropy lze pozorovat zpřísnění podmínky (Rumunsko, Slovinsko), ve státech, kde došlo k posílení vztahu dávky a příspěvků, lze sledovat naopak zrušení nebo zmírnění této podmínky (Švédsko, Polsko, Itálie, Rakousko).

Schémata garantující minimální příjem ve stáří

Ve všech sledovaných zemích je **důsledkem nesplnění minimální doby pojištění** to, že po dosažení statutárního důchodového věku **nevzniká účastníkovi nárok na důchod**. V několika státech má taková osoba nárok pouze na obecnou ochranu před chudobou jako všichni obyvatelé bez rozdílu věku, podobně jako v České republice má taková osoba podle zákona 111/2006 Sb. nárok na pomoc v hmotné nouzi. **Ve většině sledovaných států nicméně existuje speciální schéma garantující minimální příjem starším osobám bez ohledu na účast v důchodovém zabezpečení**. Povaha těchto schémat ve sledovaných státech se liší podle typu sociálního zabezpečení. V beveridgeovských a skandinávských státech jsou tato schémata, pokud existují, pozůstatkem původního nepřispěvkového důchodového zabezpečení a jsou spravována prakticky shodně jako základní schéma důchodového zabezpečení. **V bismarckovských zemích** tato schémata vznikají po druhé světové válce jako poslední sociální síť pro ty, kteří nevytvoří dostatečná důchodová práva v příjmově vztažených základních schématech. Jde nikoli o schémata důchodového systému, ale o **sociální dávky zacílené specificky na osoby v důchodovém věku a jsou jako sociální dávky administrovány**. Cílovou skupinou nejsou přímo osoby bez nároku na důchod, ale všechny osoby pod minimální schématem garantovanou mezí příjmu. Financována jsou na rozdíl od základního důchodového zabezpečení výhradně ze státního rozpočtu, případně výjimečně z rozpočtu místní samosprávy. V tranzitivních zemích střední a východní Evropy je správa schématu v některých případech svěřena instituci sociálního zabezpečení jako správa základního důchodového schématu, ale finanční náklady jsou hrazeny ze státního rozpočtu. Pokud srovnáme tato schémata s obecnou garancí životního minima, je garantovaná výše příjmu ve stáří většinou vyšší a příjmový test je zmírněn. Aby nebyli adresáti dávek vystaveni nedůstojným situacím, jsou ve většině států cílem příjmového testu nikoli celé domácnosti včetně mladších osob, ale pouze jedinec nebo manželský (případně v některých státech partnerský) pár. **Financování schématu je ve většině případů přeneseno oproti obecným sociálním dávkám z místní samosprávy na stát**, aby samospráva nenesla náklady garance příjmu pro starší osoby a nedocházelo ke stigmatizaci starších žadatelů.

I přes dílčí rozdíly se všechna schémata garantující minimální příjem ve stáří nápadně podobají prakticky ve všech klíčových charakteristikách, a to napříč různými přístupy k sociálnímu zabezpečení. Základní podmínkou definující cílovou skupinu, která odlišuje adresáty dávky od adresátů obecných sociálních dávek je **podmínka věku**. **Ta je ve většině států nastavena shodně se standardní věkovou hranicí pro nárok na starobní důchod**. Podmínkou nároku na dávku je **právo trvalého pobytu na území státu** a občanství naopak není vyžadováno. V několika státech sice existuje požadavek delšího trvání práva pobytu na území státu (nejčastěji 5 let), Švédsko naopak zavedlo nárok na garanci minimálního příjmu ve stáří přímo s cílem pokrýt imigranty bez ohledu na délku trvání pobytu na území státu.

Dalším shodným rysem schémat garantujících minimální příjem ve stáří je, že dávka podléhá příjmovému testu. V některých státech není umožněn souběh pobírání dávky GMPS s pobíráním důchodu (Španělsko), nebo souběh pobírání některé složky důchodu (Švýcarsko, Lotyšsko), případně nesmí mít žadatel nárok na minimální důchod ze základního důchodového schématu (Rumunsko). Majetkový test je uplatňován jen v beveridgeovských zemích. Příjmový test je většinou podřízen logice, že je garantována určitá výše příjmu. To znamená, že po zjištění příjmu testované jednotky dávka doplňuje disponibilní prostředky žadatele na garantovanou úroveň. Maximální výše dávky se tak v zásadě shoduje s vyšší garantovaného minimálního životního

příjmu. Příjmovému testu podléhá buď žadatel dávky jako jedinec, nebo manželský (nebo partnerský) pár, či celá domácnost. **Nejčastěji jsou testovány příjmy manželského páru v důchodovém věku a ostatní členové domácnosti jsou z testu vyloučeni.** Pokud jsou z příjmového testu vyloučeny některé příjmy, jde buďto o určitou minimální částku nebo o některé typy příjmů. Tak jsou zejména **z testu vyloučeny další sociální dávky související s bydlením.** Majetkové testy nalezneme pouze v zemích Beveridgeovského typu sociálního zabezpečení a jsou z nich typicky vyloučeny tyto položky: vlastní obydlí, jeden automobil, osobní věci. **Výše dávek vyplývá z garantované úrovně minimálních příjmů a ve sledovaných státech se pohybuje od 4 % do 30 % průměrné mzdy v ekonomice. Nejčastěji je nastavena na úroveň do 20 % průměrné mzdy včetně.** V některých zemích je nastavena na úroveň minimálního důchodu garantovaného z důchodového systému, na rozdíl od důchodové dávky je však dávka příjmově testována.

Institut plného důchod a jeho využití v zahraničních důchodových systémech

Doba pojištění v řadě zahraničních důchodových systémů slouží jako podmínka pro získání tzv. plného důchodu. Bylo identifikováno využití tohoto pojmu ve dvojnásobném smyslu:

Plný důchod jako zákonem definovaná cílová výše důchodové dávky, na níž vzniká nárok po splnění zákonem určené doby účasti v systému, se uplatňuje ve „flat-rate“ schématech i v příjmově vztažených schématech. Společným pojmovým znakem takového institutu plného důchodu je, že **po překročení předepsané doby účasti není již další doba pojištění zohledňována,** s výjimkou bonifikace přesluhování po překročení statutární věkové hranice pro odchod do důchodu.

Ve schématech poskytujících „flat-rate“ dávku vzniká nárok na dávku v její plné výši právě pouze pod podmínkou, že účastník vykáže „plnou celoživotní účast“, tedy ve většině států 40 let (v Nizozemsku 50 let). Pokud se účastník krátší dobu, je mu dávka proporcionálně krácena. Ve schématech příjmově vztažených uplatnění institutu plného důchodu znamená ohraničení vztahu, za kterým přímý vztah získané doby pojištění v zásadě zaniká nebo se výrazně mění. Sem spadají **schémata koncipovaná na principu dosažení určitého cílového náhradového poměru,** který lze označit jako plný důchod. Pojištěnec musí splnit předepsanou dobu pojištění, jinak maximálního náhradového poměru nedosáhne. Pokud však získá dobu pojištění delší, vyšší náhradový poměr mu to již nepřinese. Taková základní schémata nalezneme v Belgii nebo v Itálii. Protože takové uspořádání je v rozporu s požadavkem prodlužování pracovní kariéry, v některých státech došlo k připojení další složky do výpočtové formule, která zohledňuje dobu pojištění získanou v době přesluhování (Belgie). Další identifikovanou variantou uspořádání využívající institutu plného důchodu jsou schémata, kde je **dávka konstruována jako dvousložková podobně jako v České republice a nárok na rovnou složku dávky je podmíněn získáním určité doby pojištění.** Jinak je dávka z této složky proporcionálně krácena. Pokud účastník získá dobu pojištění delší, tuto rovnou složku to již nezvyšuje.

Pojmem plný důchod je označován rovněž institut umožňující **nárok na neredukovaný - v tomto smyslu plný důchod po splnění určité doby pojištění bez ohledu na to, že účastník dosud nedosáhl standardní věkové hranice pro odchod do důchodu.** Jde v podstatě o možnost odchodu do předčasného důchodu bez redukce typické pro předčasné důchody, a to z titulu splnění podmínky dlouhé doby pojištění - dlouhé kariéry. Takovou úpravu nalezneme ve Francii, Lucembursku či

Slovinsku. Ve Francii je navíc takový nárok na plný důchod podmíněn platbou prvního příspěvku do systému před 17. rokem věku účastníka.

Směry řešení vyplývající ze zahraniční praxe

Na základě shromážděných poznatků se doporučuje zvážit zavedení univerzálního schématu garantujícího minimální příjem ve stáří bez ohledu na účast v důchodovém pojištění. Takové schéma se případně doporučuje zařadit do systému hmotné nouze a financovat ze státního rozpočtu. Vznik nároku na dávku se doporučuje podmínit dosažením věkové hranice pro odchod do důchodu a právem trvalého pobytu na území České republiky.¹³ Podle vzoru Belgie se zároveň doporučuje podmínit výplatu dávky skutečným pobýváním na území republiky v předemtné době. **Dávka by měla být příjmově testována a principiálně by výše garance měla odpovídat přibližně 20 % průměrné mzdy v České republice. Při uplatnění těchto východisek nastavení by se povaha dávky a aktuální nastavení řídilo obdobnými principy jako u příspěvku na živobytí systému hmotné nouze.** Specifickým znakem odlišujícím dávku od garance univerzálního životního minima pro všechny věkové skupiny by bylo **potlačení motivačního charakteru dávky** směřujícího k aktivní snaze příjemce zajistit si prostředky k uspokojení životních potřeb, tak aby byla šetřena důstojnost adresáta garance minimálního příjmu ve stáří. Příjmový test by měl být omezen na manžele a registrované partnery podle zákona č. 115/2006 Sb. Další členy domácnosti se doporučuje nepodrobovat příjmovému testu. Lze zvážit i omezení garance pro manžele a registrované partnery tak aby, pro oba dohromady nepřesahovala 150 % garance pro jednotlivce, jak to vyplývá z praxe v řadě sledovaných zemí. Z příjmového testu řešitel doporučuje vyřadit příspěvek na bydlení a doplatek na bydlení, jak je tomu například ve Francii. Nedoporučuje se zavádět majetkový test.

Komparativní analýza ukázala, že v zahraničních příspěvkově definovaných schématech, kde se výrazně uplatňuje princip solidarity, je minimální doba pojištění nastavena spíše přísněji. Je tak vytvořena bariéra pro získání relativně vysoké dávky pro pojištěnce s výrazně krátkou účastí v systému. Nastavení institutu minimální doby pojištění je třeba hodnotit prizmatem této skutečnosti, přesto z komparativní analýzy jednoznačně vyplývá, že **minimální doba pojištění je v České republice nastavena výjimečně přísně.** To platí jak o nastavení základní délky doby pojištění 35 let podle bodu 1 paragrafu 29 zákona 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, tak pro alternativní podmínku podle bodu 2 stejného paragrafu, umožňujícího získat pojištěnci nárok na důchod 5 let po dosažení věkové hranice pro odchod do důchodu v případě získání alespoň 20 let pojištění. Pokud se Česká republika rozhodne upravit institut minimální doby pojištění tak, aby v kontextu zahraničních právních úprav nevybočoval, řešitel **navrhuje zvážit následující směry řešení v úpravě institutu minimální doby pojištění:**

Varianta 1: by předpokládala **změnu bodu 2 paragrafu 29 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění a upravit ji v tomto smyslu:** „Pojištěnec má nárok na starobní důchod, pokud nesplnil podmínky uvedené pod bodem 1., také tehdy, jestliže získal dobu pojištění nejméně 5 let a dosáhl věku aspoň o 5 let vyššího, než je důchodový věk stanovený podle § 32 pro muže stejného data narození. Taková

¹³ Schéma by pokrývalo i imigranty, kteří se přistěhovali do České republiky ve vyšším věku, a z nějakého důvodu nedošlo k přenosu důchodových práv ze země původu. To přichází v úvahu například u azylantů, kdy nelze očekávat součinnost země původu při stanovení důchodových práv. Lze zvážit i garanci pro všechny osoby v důchodovém věku, které získají v České republice azyl.

úprava se vyskytuje ve Slovinsku a v Itálii. Dává příležitost získat nárok na důchodovou dávku širšímu okruhu osob a motivační prvek institutu minimální doby pojištění zároveň zůstává zachován. Rizikem je, že v podmínkách postupného zvyšování statutární věkové hranice pro odchod do důchodu by takovým osobám vznikl nárok na důchod v relativně vysokém věku. Doporučuje se v případě takové změny uplatnit rovněž podmínku pro nárok na plný důchod (viz níže).

Varianta 2: by předpokládala **změnit úpravu institutu minimální doby pojištění tak, aby nepřesahovala délku 20 let.** Tak, aby Česká republika nevybočovala z kontextu úpravy institutu v dalších zemích. V případě takového řešení se však doporučuje uplatnění institutu plného důchodu (viz níže) v České republice. Problém významného podílu náhradních dob na celkové době pojištění u některých pojištěnců a v České republice obecně (viz Holub, 2008) lze řešit zavedením pravidla stanovícího, že náhradní doby jsou pro účely hodnocení splnění podmínky minimální doby pojištění započítávány maximálně ve stejné délce jako další získané doby pojištění (podobně jako v Rakousku). Alternativně je možno pro účely splnění minimální doby pojištění započítat z náhradních dob pouze dobu péče o dítě.

Varianta 3: by předpokládala **zkrácení minimální doby pojištění** podle bodu 1 paragrafu 29 zákona o důchodovém pojištění na 20 let tak, aby se Česká republika nacházela v kontextu sledovaných zemí, podle bodu 2 paragrafu 29 zákona o důchodovém pojištění zkrátit minimální dobu pojištění na 10 let (ad varianta 1). Zároveň tato varianta předpokládá **zachování minimální doby pojištění 35 let ve vztahu k nároku na předčasný trvale krácený důchod** podle paragrafu 31 zákona. Taková přísnější úprava pro nárok na předčasný důchod existuje v řadě zemí.

Pokud jde o možnosti spojené s **uplatněním institutu plného důchodu** v českém důchodovém systému, vzhledem ke konstrukci výpočtové formule pro výpočet důchodu se nedoporučuje uplatnění institutu plného důchodu postaveného na cílovém náhradovém poměru. Naopak **lze zvážit inspiraci zahraniční úpravou s ohledem na variantu plného důchodu známou ze zemí, kde je základní důchod složen z více složek, jako je tomu v České republice (například viz Lucembursko).** Argumentem proti současné přísné úpravě institutu minimální doby pojištění může být vedle argumentů uvedených výše to, že výpočtové formule pro stanovení dávky krátkou účast v systému penalizuje přiřčením nižšího aktuálního zhodnocení vykázaného referenčního příjmu, takže není třeba bránit osobám s relativně kratší dobou pojištění v přístupu k dávce. Tato úvaha však neplatí s ohledem na nárok na základní výměru. To by mohlo řešit **zavedení podmínění nároku na plnou výši základní výměry v České republice „plnou dobou pojištění“, kterou lze definovat podle zahraničních vzorů například na 30, 40 let účasti v systému. V případě získání kratší doby pojištění by se dávka proporcionálně krátila. Její výše by tedy musela být definována tak, aby byla tímto číslem dělitelná.**

Literatura

Alesina, A. - Glaeser, E.L. (2004) Fighting poverty in the US and Europe. A world of difference, Oxford University Press.

Albert, F. (2009). Minimum Income Schemes: a study of national policies: Hungary, Peer Review in Social Protection and Social Inclusion and Assessment in Social Inclusion. Dostupné z: www.peer-review-social-inclusion.eu

ASISP 2013: Country Documents 2013. Dostupné z: http://socialprotection.eu/cgi-bin/render.cgi?cms_page=en_asisp_reports&year=2013&cms_object=7

Bahle, T. - Hubland, V. - Pfeiffer, M. The Last Safety Net, University of Bristol 2011

Bundesministerium für Arbeit und Soziales (2008a) Material zur Information: Gesetz zur Rentenanpassung 2008. Fragen und Antworten, Berlin, (online). Dostupné z: www.bmas.de

Bundesministerium für Arbeit und Soziales (2008b) Teilhabe am Aufschwung für alle Generationen, Pressemitteilung vom 08.04.2008, (online) Dostupné z: www.bmas.de

Deutscher Taschenbuch Verlag (2008) Sozialgesetzbuch, Sechstes Buch (VI) - Gesetzliche Rentenversicherung, in: dtv (2008) Sozialgesetzbuch, Bücher I-XII, 35., vollständig überarbeitete Auflage, Stand: 1. Februar 2008, S. 698-1010

Eidgenössisches Departement des Innern, Generalsekretariat (2008): Reformen Sozialversicherungen, Fact Sheet,

Dostupné z: <http://www.edi.admin.ch>

Esping-Andersen, G. (1990) The Three worlds of Welfare Capitalism, Cambridge Polity Press 1990

Esping-Andersen, G. (1999) Social Foundations of Postindustrial Economies. Oxford University Press 1999.

Esping-Andersen, G. (1990) The Three worlds of Welfare Capitalism, Cambridge Polity Press

Eurofound (2013): Social partners' involvement in pension reform in the EU Přístupné na. <http://www.eurofound.europa.eu/eiro/studies/tn1304032s/index.htm>

European Commission, (2007): Pensions Schemes and Projection Models in EU-25 Member States

European Commission, (2007): Joint Report on Social Protection and Social Inclusion 2007

European Commission, (2009): Joint Report on Social Protection and Social Inclusion 2009

Eurostat 2014 - obecná databáze Eurostatu
Dostupné z: <http://apl.czso.cz/ode/tab/tsdde420.htm>

Holub, M. (2008) Zohlednění dob výchovy dítěte v důchodových systémech pro stanovení nároku na důchod a výši starobního důchodu ve vybraných evropských zemích. Praha: VÚPSV, v.v.i., 2008, 39 s., ISBN 978-80-87007-91-4

Holub, M. 2004. Analýza nepřispěvkových dob v ČR a doporučení pro jejich sledování a evidenci. Praha: VÚPSV, 2004

Holub, M., Pollnerová, Š. (2004) Relace důchodu ke mzdě. Praha: VÚPSV, 2004. 46 s.

Holub, M., Šlapák, M., Kozelský, T., Jahoda, R. (2008) Stanovení rozhodného období, z něhož se zjišťují příjmy pro výpočet důchodu. Praha: VÚPSV, v.v.i. 2008. 137 s. ISBN 978-80-7416-023-3

Holub, M. (2007) Analýza náhradních dob pojištění ve vybraných evropských zemích. Praha: VÚPSV, 2007, 35 s. ISBN 978-80-87007-94-5

MISSOC Comparative Database tables 2000-2013

OECD (2011) Pensions at a Glance: Public Policies Across OECD Countries. OECD Paris, 2012.

OECD (2013) Taxing Wages 2011-2012. OECD Paris 2013. ISBN 978-92-64-19334-5

Pollnerová, Š. - Holub, M. - Šlapák, M. a kol. (2006) Charakter nositelů důchodového pojištění. Praha: VÚPSV, 2006. 162 s.

Schmähl, W. (2004) Paradigm Shift in German Pension Policy: Measures Aiming at a New Public-Private Mix and their Effects, in: Rein, Martin/Schmähl, Winfried (Hrsg.): Rethinking the Welfare State: the Political Economy of Pension Reform, Cheltenham u.a.: Edward Elgar, S. 153-204

Výtahy z oponentských posudků

prof. Ing. Jaroslav Vostatek

Zpracování monografie na uvedené téma je velmi obtížné, resp. problematické již s ohledem na velké rozdíly mezi jednotlivými zeměmi - minimální podmínky pro nárok na důchod nejsou totiž hlavním parametrem důchodových systémů. I přehledy zpracovávané OECD z tohoto důvodu obsahují řadu nepřesností. Jedním z klíčových problémů je i volba typologie důchodových systémů. Zde se mi osvědčilo uvádět dvojí charakteristiku každého penzijního systému - jednak podle pojetí v dané zemi a jednak podle rozšířené typologie Světové banky (5 pilířů, počínaje nultým pilířem).

Závěry jsou vcelku realistické. Bylo by účelné do monografie zahrnout i charakteristiku českého důchodového systému - převažuje v něm totiž "Beveridge".

Monografie je využitelná při (potřebné) reformě českého "důchodového pojištění".

JUDr. Jiří Biskup

Institut minimální doby pojištění a jeho zevrubné zhodnocení v mezinárodní perspektivě bylo cílem výzkumu, který se podařilo naplnit. Velmi cenné poznatky byly zúročeny i v návrhu alternativního řešení u současného nastavení podmínky minimální doby pojištění. Formou komparativní analýzy byla získána data z 30 států - i mimo EU. Ukázalo se, že délka minimální doby účasti na důchodovém pojištění je v ČR relativně extrémní v kontextu zkoumaných zemí. Nicméně nesplnění minimální doby a z toho plynoucí např. nulový nárok ze systému důchodového pojištění neznamena totální rezignaci na zajištění těchto seniorů. Jak dokládá monografie, tak ve většině zemí existuje speciální schéma garantující minimální příjem starších osob. Tyto dávky však podléhají příjmovému testu. V závěru je formulováno doporučení pro ČR. Projekt splnil svůj účel.